

NEDERDUYTSCHÉ
SPRAEKKUNST.

EERSTE DEEL.

NEDERDUYTSCHÉ
SPRAEKKUNST.

EERSTE DEEL.

SPELLING EN VORMLEER.

TWEEDE UYTGAVE.

DOOR J. DAVID, PR., DIRECT. VAN HET COLLEGIE TE MECHELEN
EN PROF. DER NEDERDUYTSCHÉ LETTERKUNDE AEN DE
CATHOLYKE UNIVERSITEYT.

TE MECHELEN,
By P.-J. HANICQ, drukker van het Aertsbisdom.

1834.

Het vereyschte door de wet tot verzekering
van den eygendom dezes werks is volbragt ge-
weest.

Gedrukt by P.-J. HANCO, uytgever en eygenaer.

VOORBERIGT

DER EERSTE UYTGAVE.

Sedert de gebeurtenissen welke ons van Holland hebben afgescheyden, heerscht er eene groote verwarring in het onderwys onzer landtael. Menig een weet niet waeraen zich te houden; byna ieder schoolmeester gebruykt een byzonderen leyddraed, en maekt zich een taelstelsel naer zyn welgevallen, in afwachting dat er vroeg of laet iemand moge optreden die de belangen der nederduytsche tael ter herte neme, en iets voorstelle dat men in het onderwys kunne volgen. Daer is inderdaed niets voorhanden dan het langdradig en vervelend werk van *J. A. Ferbruggen*, waer alle schoolvoogden, zoo wel als de leerlingen, afkeerig van zyn, en dat zeker op verre na niet toereykend is om het noodige onderrigt in de moedertael aen de jeugd te bezorgen. Ook is hieromtrent de onwetendheyd algemeen. Al wie zich met het middelbare onderwys bezig houdt, heeft noodzakelyk ondervonden dat de jonge lieden, die zich op de kennis der oude talen toeleggen, meest alle volstrek onkundig zyn in de tael die zy spreken, waerdoor hun voortgang in de studie niet weynig vertraegd wordt, en zelfs een merkelyk deel van het nut, dat zy anders trekken zouden uyt de beoefening der grieksche en latynsche schryvers, verloren gaet. Daerenhoven is toch het nederduytsch de tael welke zy geheel hun leven zullen moeten gebruyken in den omgang met hunne medeburgers, indien onze landspraak door het op nieuws weër meer en meer indringend Frausch niet gansch overstelpt wordt.

Deze redenen, en den aendrang van verscheydene onderwyzers, hebben my doen besluyten om dit werkje op te stellen en in druk gemeen te maken. Het zal gevolgd worden door een tweede deel dat handelen moet over de woordvoeging of syntaxis der nederduytsche tael, waarby welligt iets zal gevoegd worden over de nederduytsche Prosodie, om het werk eenigzins vol-

ledig te maken. Hiermede, vertrouwd ik, zal de jeugd eene genoegzaam grondige kennis in hare moedertaal kunnen bekomen, en in staet gesteld worden om met onberekenbaer voordeel de voortbrengselen te lezen van verdienstelyke schryvers die in dichtkunst, of geschiedenis, of taelgeleerdheid hebben uytgemunt, en met wier werken, alhoewel in hare laudtael geschreven, zy volstrekt onbekend is.

Meer heb ik over het doel van mynen arbeid in dit Voorberigt niet te zeggen. Nu nog iets over het stelsel dat ik in het verveerdigen van deze korte handleiding gevolgd heb. Ieder aandachtigen zal gereedelyk zien dat de hollandsche spraakkundige my hebben ter hand gestaen; en geen wonder. Zy alleen hebben hunne tael, die allezins de onze is, vlytig beoefend; terwyl de Belgen, al te zeer op het naburige Fransch verzet, verre ten achter zyn gebleven; en in datgene, wat zeer naeuw met hunne nationaliteyt verknocht is, hunne taek deerlyk verwaerloosd hebben. Het is niet dat ik immer hollandsch wil spreken of schryven; maer hetgene wat de eerste tot volmaking der nederduytsche spraakkunst, na grondig onderzoek, wyselyk hebben ingevoerd, zoude ik geerne op belgischen bodem zien overgebracht worden, om niet altoos in het voetspoor onzer voorgangers blindelyk en zonder aenwinst voort te gaan. Hiertoe behoort het systeem der enkele-voekaelspelling, hetwelk ik gevolgd heb, en dat toch niemand die een weynig over de zaak heeft nagedacht, als onzer tael oneygen verwerpen zal. Het tegenstrydige inmers is eene nieuwigheid, en alle vroegere schryvers onbekend, door Des Roches willekeuriglyk ingevoerd, op geene goede gronden steunende en nooyt in ons land algemeen gevolgd. Sommige maken grooten opgang met de regelmatigheid in de afleyding, welke de spelling van Des Roches, en na hem van Terbruggen in de tael veroorzaekt, waerdoor deze voor vreemde gemakkeliker zou te leeren zyn; maer behalve dat wy onze spelling niet moeten verwriegen ten behoeve van Franschen of Duytschers, die toch het nederlandsch niet leeren, is daerdoor de moeyelykheid voor vreemde weynig verminderd. En wat onze landgenooten betreft,

eene lange ondervinding heeft my klaerlyk getoond dat onze jeugd niet de minste moeyte heeft om de gronden der enkele-vokaelspelling te vatten en in het schryven waer te nemen.

Wat nu het gebruyk der accenten raekt, dat ik, naer 't voorbeeld van alle goede hedendaegsche schryvers, verworpen heb, zulks is mede eene nieuwigheid, door Des Roches voornamelyk ingevoerd, en van weynig belang voor de duydeleykheid die nogtans alleen aen dit stelsel ten grond schynt te liggen. Is het niet belagchelyk dat men in *hool*, eene brandstof, en in alle woorden die de zachtlange *o* hebben, dezelve met een accent zou moeten teekenen, op dat niemand *kolen* met *koolen* die in den hof wassen, en zoo nog wat, in het lezen zou verwarren? Zyn er niet in alle talen soortgelyke dubbelzinnigheden die door 't gene wat in de rede voorafgaet en volgt verklaerd moeten worden? Daerenboven, de enkele-vokaelspelling sluyt de deur voor de helft der accenten, gelyk het blykbaer wordt voor den genen die een' oogslag op dit stelsel werpt: en mogt er somtyds, hetwelk toch zeer zelden het geval zal zyn, eenige twyfelachtigheyd uyt ontspruyten, wat zou dan beletten dat men voor zulk een enkel geval een accent plaetste, ten voordeele der duydeleykheid, gelyk er anders toch voor sommige woorden moet gedaen worden?

Ik vertrouwe derhalve dat, onder dit tweevoudig opzigt, dit handboek geene tegenspraek zal lyden: des te meer, daer in het nieuw nederduytsch-fransch Woordenboek, dat te Mechelen gedrukt is, den opsteller, Myuheer *Olinger*, hetzelfde spelling-stelsel gevolgd heeft, als zynde het verkieslykste en het regelmatigste; hetwelk my doet denken dat eerlang alle de geleerde die zich in ons land tot den opbouw der moedertaal toewyden, van hetzelfde gevoelen zullen wezen.

Verders heb ik, weder naer 't voorbeeld der beste taekenners van onzen leeftyd, aen den invloed der welluydendheyd op de regels der spelling toegang gegeven; iets dat tot nu toe by ons al te zeer is verwaarloosd geweest. Zulks zal my, denk ik, niemand ten kwade duyden, als men overweegt hoe ieder volk steeds zorg heeft gedragen om zyne spraek te zuiveren van

alles wat stootend en onbevallig is, en om ze vloeyend en aengenaem te maken; voornamelyk wanneer de welluydendheyl wordt in aendacht genomen, zonder de duydelykheyl te kort te doen, en zonder dat daerdoor de afkomst der woorden onnagankelyk wordt.

Nu heb ik voor 't laetste nog eene waerschouwing te doen, namelyk dat ik, in de vervoeging der Werkwoorden, den *volstrekt*-en den *betrekkelyk toekomenden tyd* der byvoegende wyze heb achter wege gelaten, alhoewel die tyden in alle andere spraekkuusten gevonden worden; welke in tegendeel van den *voorwaerdelyk tegenwoordigen* en *verleden tyd* geen gewag maken, terwyl ik die twee tyden in de vervoeging op hunne, naer myn inzien, natuerlyke plaets heb ingeschoven. Wat de twee eerste betreft, die vindt men in geene my bekende oude of hedendaegsche talen (1), en ik zie geenszins op welke wyze zy tot onze nederduytsche vervoeging zouden behooren. Het hulpwoord *zullen*, waarmede alle toekomende tyden gevormd worden, heeft geene byvoegende wyze, en dus zyn alle andere werkwoorden myns bedunkens van die twee tyden mede beroofd. Want te zeggen dat *ik zal leeren* den volstrekt toekomenden tyd der aentoonende wyze, en *dat ik zoude leeren* denzelfden tyd der byvoegende wyze is, zulks komt my gansch ongerymd voor. Daerby dienen de bestaende tyden der byvoegende wyze om het toekomende uyt te drukken, en, *ik wil dat hy kome* is zoo veel gezeyd als *ik wil dat hy zal kome*.

De twee tyden daerentegen welke ik hersteld heb, namelyk den *voorwaerdelyk tegenwoordigen* en *voorwaerdelyk verleden tyd*, worden in onze vroegere spraekkuusten gevonden, en behooren natuerlyker wyze tot de nederduytsche vervoeging.

Moge dit handboek strekken tot nut onzer jeugd! zulks is het eenigste doel dat ik by 't verveerdigen van hetzelve heb in het oog gehad.

(1) Het hoogduytsch heeft ze; doch in die taal maekt men de toekomende tyden met het hulpwoord *werden* (worden), en nog zyn er maer twee personen van 't enkelvoud welke een verschillenden vorm hebben in de byvoegende wyze.

VOORBERIGT

DER TWEEDE UYTGAVE.

Het spoedig vertier van de eerste uytgave dezes werks , strekt ten bewyze van de gunst met welke het algemeen is ontvangen geworden. Menigvuldige scholen en Collegiën hebben het inderdaed onder 't getal hunner schoolboeken gesteld ; en de beoordeelingen welke my van onderscheydene kundige personen zyn toegezonden , geven my het vertrouwen dat het tot den opbouw onzer landtael niet ondienstig zal zyn.

Eenige echter zyn van gevoelen dat het ware beter geweest het bepalend lidwoord in het mannelijke geslacht , naer de wyze der Hollanders , zonder *n* te schryven , en insgelyks de tweeklanken *ey* en *uy* met den klinker *i* zamen te stellen. Doch alhoewel ik verre ben van de gronden dier verkiezing te miskennen , dunkt my dat zulks veranderingen zyn welke niemand , op eygen gezag , in eene Spraekkunst mag invoeren. Dusdanige verbeteringen zouden de taek zyn van

een letterkundig Genootschap , door het Staatsbestier ingerigt , ter beschaving en voltooying onzer schoone moedertael. Dit alleen zou met het vereyschte gezag , na behoorlyk onderzoek , over alle geschilpunten in dit vak kunnen uytpraek doen , en die verbeteringen welke het tot bevordering onzer nationale letterkunde voordeelig zoude oordeelen , aen onze landgenooten voorstellen. Het ware zeker hoogst te wenschen dat zulke instelling konde tot stand gebragt worden : men zoude welhaest de zoo lang te vergeefs gewenschte eenparigheyd in tael en spelling zien geboren worden , de zucht tot vaderlandschen letterroem meer algemeen aengroeyen , en onze landspraek gebragt worden tot een hoog punt van volmaektheyd.

Geerne zoude ik aen zulk een Genootschap alles wat in dit werkje geleerd wordt ter beoordeeling overgeven ; behouden wat voor goed erkend , verwerpen wat afgekeurd zou worden : en ik twyfel geenszins of alle degen e die in ons land de nederduytsche tael en hare belangen ter herte nemen , zouden dezelfde bereydwillegheyd aenden dag leggen , om zoo eenmael , by uytsluyting van alle eygendunkelykheyd tot de verlangde en noodige eenstemmigheyd in het spraekknustige te geraken.

Ik heb in beyde deze uytgaven een punt onbeslist gelaten : namelyk , hoe de byvoegelyke naemwoorden , wanneer zy als zelfstandige gebruykt zyn , behooren verbogen te worden ; en heb derhalve geen' regel daeromtrent opgegeven. Vele belgische schryvers van dezen leeftyd verbuygen ze als zelfstandige , en voegen hun de *n* toe in het meervoud , als : *de goeden , de ryken*. Ik heb weleer dat voorbeeld gevolgd ; doch by nader inzicht , is my de wyze onzer vroegere schryvers verkieslyk voorgekomen ; namelyk van ze te verbuygen even als of het zelfstandig naemwoord , dat er by gedacht wordt , volgde. Zoo doet men 't ook in de oude talen , en dit steunt op redeneerkundige gronden. De Hoogduytschers volgen insgelyks dien regel ; maer hunne adjectiva , welke in den onverbogen naemval enkelvoud nimmer op *n* eyndigen , nemen , ook voor substantiva geplaetst , in het meervoud meestal dezen medeklinker aen. Hiervan schynt die schryfwyze tot de Hollanders te zyn overgegaen : welke dan ook de Duytschers voor het enkelvoud volgen , en zeggen *de goede , de ryke* ; en niet , als wy , *den goeden , den ryken*. Wy zouden derhalve , myns bedunkens , of wel de Duytschers en de Hollanders moeten ten voorbeelde nemen voor het verbuygen onzer adjectiva ; of wel deze zelfstandiger wyze in het meervoud gebruyken gelyk

XII VOORBERIGT DER TWEEDE UYTGAVE.

wy te voren altoos gedaen hebben. Zie daer wederom iets waerover een taelkundig Genootschap, op behoorlyken voet ingerigt, zou kunnen uyt-spraak doen, en zulke moeyelykheden zyn er meer.

Het tweede Deel dezer Spraekkunst, handelende over de Woordvoeging, met een kort ver-
toog over de Prosodie der nederduytsche tael, zal waerschylyk voor het eynde des loopenden jaers het licht zien.

NEDERDUYTSCHÉ

SPRAEKKUNST.

EERSTE AFDEELING.

SPELKUNST.

VOORLOOPIGE AENMERKINGEN.

Spelling of spelkunde is de leer om eene taal naeuwkeurig volgens de aengenomene wetten te schryven.

Wanneer wy schryven, zoo hebben wy tot oogmerk om de hoorbare geluyden en klanken, als teekens onzer gedachten voor 's lezers oog aenschouwelyk te maken. Hieruyt volgt dat wy in ons schryven alleen die klanken voorstellen moeten, welke in de uyt spraek gehoord worden.

De uyt spraek is echter zelden, zelfs by het beschaefdste gedeelte eens volks, geheel zuiver en bepaeld; daerom moet men by dezelve te gelyk acht geven op de afleyding, het spraekgebruik en de welluydendheid.

Den eersten regel hierin is derhalve: rigt u in het schryven naer de zuiverste en beschaefdste uyt spraek, met in achtneming van de afleyding, het gebruik en de welluydendheid.

§. 1. De Letters waervan men zich in de nederduytsche taal bedient, zyn de volgende.

a, b, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, t, v, u, w, y, z en de zamengestelde *ch*.

Om ook woorden , uyt andere talen overgenomen , eygenaerdig te kunnen schryven , bedient men zich nog van de volgende : *c* , *q* , *x* en de zamengestelde *th* en *ph*.

Men onderscheydt deze letters in *Klinkers* en in *Medeklinkers*.

De klinkers zyn *a* , *e* , *i* , *o* , *u* , *y* ; de overige zyn medeklinkers.

OVER DE KLINKERS.

§. 2. De klinkers worden onderscheyden in : *enkele klinkers* , *dubbele* of *verlengde klinkers* , *tweeklanken* en *dryklanken*.

Enkele klinkers zyn die , welke door eene enkele figuer een volkomen geluyd voorstellen ; zy zyn , *a* , *e* , *i* , *o* , *u* , *y*.

Dubbele klinkers zyn die , welke door twee figuren een verlengd geluyd voorstellen ; zy zyn *ae* , *ee* , *ie* , *oo* en *ue* ,

De *tweeklanken* stellen door twee verschillende soorten van klinkers een zamengesteld geluyd voor ; zy zyn : *au* , *eu* , *ey* , *oe* , *ou* , *uy*. En door verlenging van een' der klinkers : *aeu* , *aey* , *eeu* , en *ooy*.

De *dryklanken* stellen een zamengesteld geluyd voor , dat uyt dry verschillende klinkers bestaet , als : *ieu* en *oey*.

§. 3. De klinkers *a* , *e* , *o* , *u* zyn kort en lang. *a* is kort in *dag* , lang in *maen* ; — *e* is kort in *bel* , lang in *steen* ; — *o* is kort in *slot* , lang in *boom* ; — *u* is kort in *dun* , lang in *muer*. De *i* is altyd kort ; de *y* altyd lang.

§. 4. Men gebruykt in het meervoud van een woord , om eenen langen klank uyt te drukken , nooyt eenen dubbelen of verlengden klinker , wanneer het enkelvoud met een enkelen klinker geschreven wordt , zoo als *pad* , meerv. *paden* ; — *spel* , meerv. *spelen* , enz. §. 2.

Alhoewel een woord in het enkelvoud een verlengden klinker vereyscht, daerom schryft men het in 't meervoud niet met dien verlengden klinker, als : *maen, manen*; — *uer uren*. §. 5.

De klinkers *a*, *i* en *u* worden verlengd met byvoeging van *e*; *e* en *o* worden verlengd met zich zelve.

§. 5. Men schryft met een enkelen klinker alle woorden waerin denzelven kort is, als : *dak, vel, zin, slot, kunst*.

De *a* en *u* lang zynde, worden enkel gebruykt, wanneer zy het woord of de lettergreep eyndigen, als in *ja, na, vermanen, betalen; nu, muren*.

Zy worden verlengd (§. 4.) wanneer zy het woord of de lettergreep niet eyndigen, als in *daed, draegbaer, vuer, buerman*.

Wanneer nogtans de *u* door de *w* gevolgd wordt, ondergaet zy geene verlenging; men schryve dus *uw, schaduw, gehuwd*.

De *i* lang zynde moet altyd verdubbeld worden met *e*, omdat zy, enkel gebruykt, altoos kort is; men schryve dus *wie, gierig*, zoo wel als *zien, dienstig*.

De *y* wordt nooyt verdubbeld, omdat zy, ook enkel gebruykt, altyd lang is.

§. 6. Aengaende de lange *e* en *o* is er een ander onderscheyd te maken. De *e* en *o* zyn of wel *zachtlang* of *scherplang*.

De *zachtlange e* en *o* volgen den regel der *a* en *u*. De *scherplange e* en *o* moeten altoos dubbel gebruykt worden, het zy dat zy het woord of de lettergreep eyndigen of niet eyndigen.

Het onderscheyd tusschen de *zacht- en scherplange e* en *o*, is ligt te vinden door het gehoor. De *e* is *zachtlang* in de woorden waerin zy klinkt gelyk in *geven*; *scherplang*, als zy

klikt gelyk in *twee* of gelyk in *peerd*. Dus , zachtlang in *dreef*, *wereld*, scherplang in *geest*, *been*, *leeren*, *teekenen*.

De o is zachtlang in de woorden waerin zy klinkt gelyk in *koken*; scherplang, als zy klinkt gelyk in *boom*. Dus, zachtlang in *vroom*, *voor*, *spoor*, *komen*, *verloren*; scherplang in *doof*, *stroom*, *loopen*, *hooren*.

§. 7. Men moet acht geven op de volgende woorden aengaende welke de uytspreek verschillig is; zy worden best met de scherplange, en dus altoos dubbele, *e* en *o* geschreeven :

Beleedigen (*van leed*).
 Benecenen (*neen zeggen*).
 Scheen (*de scheen van 't been*).
 Veede, veete (*haet*).
 Genoot (*als echtgenoot*).
 Kleynood (*juweel*).
 Koon (*wang*).

Omtrent de volgende is het gebruyk ook verschillend: men houde de hier voorgestelde spelling voor verkieslykst.

E

Begeeren, scherplang.
Deren (schadelyk zyn), zachtlang.
Geel (verw), z. l.
Generen (zich generen), z. l.
Keel (deel van 't ligchaem), z. l.
Keeren (vegen), sch. l.
Ontberen (beroofd zyn, missen), z. l.
Peer (eene boomvrucht), z. l.
Scheren (afscheren), z. l.
Slepen (wegsleuren), z. l.
Smeren (bestroyken), z. l.

Spenen (van bloemen sprekende), z. 1.
Teeder (niet hard), sch. 1.
Teren (met teer bestryken), z. 1.
Teren (verteren), z. 1.
Weren (afwenden), z. 1.
Zweren (van eene wond), z. 1.
Zweren (ced doen), z. 1.

O

Beloogen (bewyzen), sch. 1.
Honen (verachten), z. 1.
Kozen (in liefkozen, streelen), z. 1.
Smoken (rooken), z. 1.

Over de spelling met y en ey.

§. 8. Het onderscheyd tusschen den klank van *y* en *ey* laet zich niet gemakkelyk hooren. Men lette desaengaende op de volgende regels.

I. Men gebruykt de *y*

- a.) In alle ongelijkvloeyende werkwoorden (§. 140.), waerin men dezen klank hoort, als: *schryven*, *schryf*, *schreef*, *geschreven*; *blyven*, *blyf*, *bleef*, *gebleven*.
- b.) In die werkwoorden die voortkomen van een zelfstandig naemwoord hetwelk met *y* geschreven wordt, als: *pylen* van *pyl*; — *dyken* van *dyk*; — *spyzen* van *spys*.
- c.) In zelfstandige naemwoorden, welke eenen staet, eene weerdigheyd, of werking uytdrukken, en eyndigen op *ry*, *ny*, *py*, *dy*, als: *burgery*, *roovery*, *slaverny*, *spotterny*, *heerschappy*, *voogdy*, *dwingelandy*.
- d.) In alle byvoegelyke naemwoorden uytgaende op *lyk*.
- e.) In woorden uyt vreemde talen overgenomen, waerin die letter voorkomt, als: *Egypte*, *Cyrus*.

II. Men bezigt *ey*

a.) In de gelykvloeyende werkwoorden (§. 159.), als: *leyden*, ik *leydde*; — *reyzen*, ik *reysde*.

Hiervan zyn uytgezonderd die werkwoorden welke voortkomen van een naemwoord dat met *y* geschreven wordt, en eenige andere, die men in den woordenlyst §. 9 zal vinden.

b.) In alle zelfstandige naemwoorden die uytgaen op *heyd* of *steyn*.

c.) In alle byvoegelyke naemwoorden eyndigende op *ley*.

Alphabetischen Lyst van woorden, welke onderscheydenlyk met y of ey moeten geschreven worden, en onder de bovenstaende regels niet begrepen zyn.

§. 9. met *y*.

Abdy.
Afgrysselyk.
Andyvic.
Anys.
Artseny.
Azyn.

Beggyn.
Blyde, bly, verblyd.
Blyk.
Bombazyn.
Bry (*pap*).

By.
Bybel.
Bykans.
Byl.
Byster (*ontsteld*).
Byt (*opening in 't ys*).

§. 10. met *ey*.

Aenbey (*speen*).
Arbeyd.

Baleyn.
Bey (*bezie*).
Beyde, *telwoord*.
Beyden (*wachten*).
Beyeren (*van het klokken-
spel sprekende*).
Beyert (*warklomp*).
Beyert (*gemeene kamer*).
Beytel.
Beleyd (*verstand*).
Bereyds (*bywoord, reeds*).
Bescheyd (*antwoord*).

	Bley (<i>een visch</i>).
	Bley (puyst).
	Boekweyt.
	Breydel (<i>toom</i>).
	Breyden (<i>uytbreyden</i>).
	Breyden, breyen (<i>vlechten</i>).
Cyfer.	Cicorey (<i>zeker hruid</i>).
Cyns.	
Dikwyls.	Deyning (<i>beweging der zee</i>).
Dolfyn.	Deynzen.
Dozyn.	Dweyl.
Dy, dye.	
Dyden, dyen, dygen (<i>zwel-</i>	
len). Gedyen (<i>voordeel</i>	
doen, gelukken).	
Dyk.	
Dyl (<i>rivier</i>).	
Dyzig (<i>nevelachtig</i>).	
	Ey, <i>tusschenwerpsel</i> .
	Ey, eyeren.
	Eygen.
	Eyk.
	Eykel.
	Eyker (<i>soort van schip</i>).
	Eyland.
	Eynde.
	Eyschen.
February.	Feylen (<i>missen</i>).
Flerecyn.	Feylen (<i>den vloer schuren</i>).
Francyn (<i>perkament</i>).	Feyt (<i>daed</i>).
Fymelen (<i>valsche vroom-</i>	Feytel (<i>zeker halsdoek</i>).
heyd vertoonen).	
Fyn.	Fonteyn.
Fyt of vyt (<i>een zweer</i>).	
Galery.	Galcy.
Gelykenis.	Geheym.

Gery (<i>het ryden</i>).	Geyen (<i>woord der scheep- vaert</i>).
Gesmyde (<i>armsieraed</i>).	Geyl (<i>onkuysch</i>).
Gety (<i>der zee</i>).	Geynster (<i>vonk</i>).
Getyde (<i>jaergetyde</i>).	Geyt.
Getyden (<i>gebeden</i>).	Gerey , gereyde (<i>gereed- schap</i>).
Gewysde (<i>uytspraak des reglers</i>).	Greyn (<i>zekere stoffe</i>).
Grynen (<i>gemelyk zyn</i>).	Greyn (<i>zeker gewigt</i>).
Gryns (<i>masker</i>).	
Gryp (<i>zekeren vogel</i>).	
Grys.	
Gy (<i>voornaemwoord</i>).	
Gyk (<i>woord der scheep- vaert</i>).	
Gyl (<i>gist</i>).	
Gypen (<i>adem halen , ziel- togen</i>).	
Gyzelen (<i>gevangen zetten om schulden</i>).	

Harpv (<i>verdicht wezen</i>).	Hakkeney (<i>een peerd</i>).
Havery (<i>zeeschade</i>).	Hamey (<i>het buytenste hek van eene stads poort</i>).
Hermelyn (<i>zeker dier</i>).	Hey , <i>tusschenwerpsel</i> .
Hy (<i>voornaemwoord</i>).	Hey , heyde (<i>heygrond</i>).
Hygen of hymen (<i>naer zy- nen adem</i>).	Hey (<i>zeker werktuyg</i>).
Hylik (<i>huwelyk</i>).	Heyden (<i>ongeloovig</i>).
Hys , hyze , (<i>stuk gerookt ossenvleesch</i>).	Heyland (<i>verlosser</i>).
Hyschen (<i>optrekken</i>).	Heylig.
Hyzop (<i>zeker kruyd</i>).	Heymelyk.
	Heynde (<i>bywoord , digt</i>).
	Heyning (<i>haeg</i>).

Jasmyn (*zekere bloem*).

Javelyn (*werpspies*).

Kandy.	Kapiteyn.
Karabyn.	Karwey (<i>zeker kruyd</i>).
Karmozyn (<i>verw</i>).	Kasteleyn.
Kastyden.	Key, keyzel (<i>een steen</i>).
Knyf (<i>kleyne mes</i>).	Keyzer.
Knypp (<i>moeyelykheyd</i>).	Klappey.
Knyzen (<i>zich kwellen</i>).	Kley (<i>leem</i>).
Komeny (<i>kleyne winkel</i>).	Kleyne.
Komyn (<i>zeker kruyd</i>).	Kleynood (<i>juweel</i>).
Konfyt (<i>suyker-werk</i>).	Kleyenzen (<i>doorzygen</i>).
Konyu.	Koddebeyer, (<i>opzigter van de jagt</i>).
Kopy.	Kreyts (<i>kring</i>).
Kortswyl.	
Kryg.	
Krygel (<i>twistzuchtig</i>).	
Kryschen (<i>schreeuwen</i>).	
Kryt.	
Kristallyn (<i>kristal</i>).	
Kronyk.	
Kwanswys (<i>kwansuys</i>).	
Kwyl (<i>zeever</i>).	
Kwyn (<i>kwynning</i>).	
Kyf (<i>twist</i>).	
Latyn.	Labbey (<i>snapper</i>).
Ly (<i>woord derscheepvaert</i>).	Lakkey.
Lyf.	Lamprey (<i>zeker visch</i>).
Lyk.	Lavey (<i>verlof</i>).
Lym.	Ley (<i>schalie</i>).
Lyn.	Leyder (<i>tusschenw., helaes</i>).
Lynwaed.	Liverey.
Lyst.	
Lyster (<i>zeker vogel</i>).	
Magazyn.	Majesteyt.
Medicyn.	Mey.
Middellyn.	Meyd.
My (<i>ik</i>).	Meye (<i>bluderryken tak</i>).
Myden (<i>ontvlugten</i>).	Meyer (<i>hoofdschout</i>).
Myl.	Meyneed.

Mymeren (*peynzen*).
 Myn (*goudmyn*, enz.).
 Myn (*voornaemwoord*).
 Myt (*made*).
 Myt (*als houtmyt*).
 Myter.

Nyd.
 Nyl (*stroom*).
 Nyver (*ieverig*).

Olyf.

Paradys.
 Patrys.
 Polysten.
 Pry (*dood aes*).
 Pryken (*pronken*).
 Prys.
 Py (*grof kleed*).
 Pyl.
 Pyn.
 Pynboom.
 Pyp.

Rabbyn.
 Radys.
 Razyn.
 Robyn (*zeker gesteente*).
 Ry (*reeks*, *rang*).
 Ryf.
 Ryfelen (*zeker spel*).
 Ryk (*wel bemiddeld*).
 Ryk (*koningryk*, enz.).
 Rym (*witten nevel*).
 Rym (*van een vers*).
 Ryn (*rivier*).
 Ryp (*witten nevel*).

Neygen (*ergens naer toe hellen*), onderscheyden van *nygen*, buygen.
 Neyen (*brieschen*).

Paley (*eene katrol*).
 Paleys.
 Pastey, pasteye.
 Peylen (*de diepte peylen*).
 Peynzen (*denken*).
 Plavey.
 Pleyn.
 Pleyt (*zeker vaertuyg*).
 Pleyt (*regtsgeding*).
 Porseleyn.
 Posteleyn (*zeker kruyd*).
 Prey (*soort van look*).

Rammeyen (*beuken*).
 Rey (*koor*).
 Reyger.
 Reyn.
 Reys.
 Romeyn.

Ryp (<i>van vruchten spre- kende</i>).	
Rys (<i>kleynen tak</i>).	
Ryst (<i>zeker graen</i>).	
Sarazyn.	Schalmey (<i>herders fluyt</i>).
Sardyn (<i>zeker visch</i>).	Seyn (<i>teeken</i>).
Satyn.	Spelemeyen (<i>zich op het land verlustigen</i>).
Schyf.	Sprey, spreye.
Schryn (<i>kistje</i>).	Steyger (<i>kaey</i>).
Schrynen (<i>'t vel afdoen</i>).	Steyl (<i>onbeklimbaer</i>).
Serafyn.	
Sly (<i>zeker visch</i>).	
Slyk.	
Slym.	
Smydig (<i>buygzaam</i>).	
Soldy.	
Somtyds.	
Specery.	
Spyker.	
Spyl (<i>houten of yzeren staef</i>).	
Spys.	
Styf.	
Styg (<i>twintigtal</i>).	
Styl (<i>schryfwyze</i>).	
Styl (<i>pael</i>).	
Stryd.	
Syske (<i>zeker vogel</i>).	
Tapyt.	Treyl (<i>woord der zeevaert</i>).
Tryp (<i>zekere stof</i>).	Treyn (<i>stoet</i>).
Twyfelen.	
Twyg (<i>jongen tak</i>).	
Twynen (<i>garen twynen</i>).	
Ty (<i>van 't water</i>).	
Tyd.	
Tyding.	
Tyen (<i>trekken</i>).	
Tyger.	

Tyk (*zekere stof*).
 Tyloos (*zekere bloem*).
 Tym of tymocs.
 Tyne (*ton*).

Venyn.
 Vlyen (*schikken*).
 Vlym (*lancet*).
 Vlyt.
 Vry.
 Vryen.
 Vyand.
 Vyf.
 Vyg.
 Vyl (*zeker werktuig*).
 Vyver.
 Vyzel (*mortier*).

Woestyn.
 Wryten (*beletten , belem-
 meren*).
 Wy , *voornaemwoord*.
 Wyden (*wyder , breeder
 maken*).
 Wyden (*heyligen*).
 Wyf.
 Wyk.
 Wyl (*korten stond*).
 Wyl (*voegwoord , vermits*).
 Wylen (*verloeven*).
 Wylen (*bywoord , onlangs
 overleden*).
 Wyn.
 Wys.
 Wyte (*beschuldiging*).
 Wyze.

Y , (*stroom*).
 Ydel.
 Yk (*merk*).
 Yl (*haest*).
 Yl (*dun*).

Valley.
 Veyl (*zeker plant*).
 Veyl (*bywoord , te koop*).
 Veylig.
 Veynoot (*medegezel*).
 Vleyery.

Wey (*van melk*).
 Wey , weyde (*beemd*).
 Weydsch (*prachtig*).
 Weynig.
 Weyt , weyte (*tarwe*).
 Weytas.

Ys.	
Yssel (<i>rivier</i>).	
Yver.	
Yzel.	
Yzen (<i>sidderen</i>).	
Yzer.	
Zy, <i>voornaemwoord</i> .	Zeyl.
Zyde (<i>kant van iets</i>).	Zeyssen, <i>by verkorting</i>
Zyde (<i>zekere stof</i>).	zeyn.
Zyl (<i>waterloop</i>).	
Zyn (<i>wezen</i>).	
Zyn, <i>voornaemwoord</i> .	
Zypen, zyperen, zypelen	
(<i>lekker</i>).	
Zyske (<i>zeker vogel</i>).	
Zwydig (<i>ver uytgestrekt</i>).	
Zwymen (<i>in onmagt val-</i>	
<i>len</i>).	
Zwyn.	

Benevens derzelver afgeleyde en zamengestelde woorden.

OVER DE TWEEKLANKEN EN DRYKLANKEN.

§. 11. Men onderscheydt de tweeklanken in *lange* en *korte*.

De korte tweeklanken zyn : *au, eu, ey, oe, ou, uy*.

au komt niet voor dan in *autaer, dauw, lauwer, Paus*, en *pauw*, *eu* komt voor in *beuk, beurs, deur, geur, keur, reuk, scheur*, enz.

Van den tweeklank *ey* is reeds gehandeld.

oe komt voor in *boet, doek, doen, hoek, hoed, schoen, moed*, enz.

ou komt voor in *goud, koud, schouw, vrouw*, enz.

uy komt voor in *duyf*, *kruyd*, *pruym*, *ruyter*, *schuym*, enz.

De lange tweeklanken zyn *aey*, *aeu*, *eeu* en *ooy*.

aey komt voor in *baey*, *draeyen*, *fraey*, *haey*, *kraey*, *maeyen*, *naeyen*, *paeyen*, *schapraey*, *taey*, *vlaey*, *waeyen*, *zaeyen*, *zwaeyen*.

aeu komt voor in *blaeuw*, *flaeuw*, *gaeuw*, *graeuw*, *klaeuw*, *naeuw*, *raeuw*.

eeu komt voor in *eeuw*, *flambeeuw*, *geeuwen*, *leeuw*, *meeuw*, *schreeuwen*, *sneeuwen*, *spreeuw*, enz.

ooy komt voor in *dooyen*, *gooyen*, *hooy*, *sooy*, *nooyt*, *prooy*, *kooy*, *strooy*, *vlooy*, enz.

De dryklanken *ieu* en *oey* zyn altyd kort in de uytpraek, en komen voor, *ieu* niet anders dan in *kieuw*, *krieuwelen*, *nieuw*, en ik *hieuw* van houwen; — *oey*, in *boey*, *bloey*, *groeyen*, *vloeybaer*, enz.

OVER DE MEDEKLINKERS.

§. 12. De medeklinkers komen voor als *enkel* en *zamengesteld*, b. v. in *boek*, *door*, enz. vindt men alleen enkele; doch zamengestelde in *blank*, *vraegt*, *drank*, enz.

By de woorden, uyt twee of meer lettergrepen bestaende, moet men acht geven om de letters zoodanig te scheidn, dat elk tot die lettergreep gebragt worde, waervan zy een gedeelte uytmaekt.

Hiertoe kunnen de volgende regels dienstig zyn.

a) *Een* medeklinker tusschen twee klinkers komende, behoort tot de volgende lettergreep, als: *bla-den*, *loo-pen*, *ge-ven*.

b) *Twee* medeklinkers tusschen klinkers komende, wordt den eersten by de eerste letter-

greep, en den tweeden by de volgende lettergreep gevoegd, als : *peer-den, beel-den, reg-ten.*

c) Elk voorzetsel, tot een woord behoorende, blijft op zich zelf, als : *be-stier, na-druk, ont-gaen, ver-dryven, tusschen-spraek.*

d) Allen uytgang, die een of meer medeklinkers voor zich heeft, blijft op zich zelven, als : *zigt-baer, er-ger-nis, diep-te, groot-ste.*

e) In zamengestelde woorden, blijft ieder woord op zich zelf, als : *rust-plaets, dienst-knecht, lamp-licht.*

OVER DE VERWANTSCHAPTE MEDEKLINKERS.

§. 13. Verwantschapte medeklinkers zyn zulke, die veel betrekking met elkander hebben, en niet anders verschillen, dan in zachtheyd of scherptheit van uytpraek. Men telt er vyf : *b* en *p*; *d* en *t*; *g* en *ch*; *v* en *f*; *z* en *s*.

B en P.

§. 14. De *b* zacht zynde, wordt zelden gebruykt om eene lettergreep te sluyten, behalve in de woorden *ab-dy, heb-zucht*, en weynige andere.

Men lette op de volgende die door de *b* en *p* onderscheyden, ook eene geheel verschillende beteekenis hebben.

Krab (ligte kwetsing),

Krib (eetbak),

Schrab ('t zelfde als *krab*),

Schub (van een visch),

Slab (een doek),

krap (verfstof).

krip (zekere stof).

schrab (trek).

schup (spade).

slap (ongespannen).

Men schryve voorts *ambt* en niet *ampt*; *hemd* en niet *hembd*.

D en T.

§. 15. De *d* is de sluytletter van die woorden , in het enkelvoud , welke in het meervoud , of by afleyding , die letter vereyschen. Zoo schryft men :

<i>aerd</i> ,	<i>aerde</i> ,	<i>aerdig</i> ,	en niet <i>aert</i> ,	<i>aertig</i> .
<i>breed</i> ,	<i>breeder</i> ,	—		<i>breet</i> .
<i>stad</i> ,	<i>steden</i> ,	—		<i>stat</i> .
<i>pad</i> ,	<i>paden</i> ,	—		<i>pat</i> , enz.

Of men een woord met *d* of *t* sluyten moet , is door het gehoor te vinden , wanneer men deze woorden meervoudig maakt of daer achter de *e* voegt , als : *hand* , *handen* , en niet *hanten* ; — *kant* , *kanten* en niet *kanden* ; — *goed* , *goede* en niet *goete* , enz.

Voorts schryve men *iemand* , *niemand* , *rondom* , enz.

Men gebruykt de *t* wanneer dezelve door de letter *s* gevolgd wordt , als : *achterwaerts* , *mits* , *mitsdien* , *voorts* , enz.

Ook schryft men *antwoord* , *voortaen* . En *thans* , *althans* , *nochtans* .

G en CH.

§. 16. Men gebruykt de *g* in alle woorden welke die letter in het meervoud , of in de afleyding vereyschen , als :

<i>oog</i> ,	<i>oogen</i>	en niet	<i>ooch</i>
<i>klagt</i> ,	<i>klagen</i>	—	<i>klacht</i>
<i>vlugt</i> ,	<i>vliegen</i>	—	<i>vlucht</i> , enz.

Men gebruykt de scherpere *ch* aen het eynde van een woord of lettergreep , wanneer het meervoud of de afleyding geene *g* vordert , als :

<i>kocht</i>	en niet <i>kogt</i>	van <i>koopen</i>
<i>dacht</i>	—	<i>dagt</i> van <i>denken</i> , enz.

Alphabetischen Lyst van woorden welke onderscheydenlyk met g of ch moeten geschreven worden.

§. 17. met *g*.

§. 18. met *ch*.

Averegts, *bywoord*.

Aendacht.
Ach.
Acht, *in alle beteekenissen*.
Achten.
Achter.
Achterdocht.
Achtig, *uytgang van zeer vele woorden*.
Ambacht.
Asch.

Berigt.
Betigten.
Bogt, *van buygen*.
Borgtogt (*borgstelling*).
Bragt *van* brengen.

Beducht.
Berucht.
Biecht.
Booswicht.

Dag.
Diggel (*scherf*).
Digt (*vast*). — *Onderscheden van* dicht, dichtstuk.
Dog (*een hond*). — *Onderscheden van* doch, echter.
Dragt *van* dragen.

Dacht, *van* denken.
Dicht, dichtstuk. *zie* digt.
Doch (*echter*). *zie* dog.
Dochter.
Doorluchtig.
Dordrecht (*eene stad*).
Duchten (*vreezen*).

Eendragt.
Egel (*zeker dier*). — *Onderscheden van* Echel, bloedzuyger.
Eg (*hovenierstuyp*).

Echel. *zie* Egel.
Echt (*wettig*).
Echt (*huwelyk*).
Echter (*voegwoord*).

Gedrogt.	Gedachte.
Gelag, drinkgelag. — <i>On-</i>	Gedichtsel, verdichtsel.
<i>derscheyden van gelach,</i>	Gehucht.
<i>van lagchen.</i>	Gelach. <i>zie</i> gelag.
Geregt, <i>in alle beteekenis-</i>	Gerucht.
<i>sen.</i>	Geschichte (<i>geschiedenis</i>).
Geslagt, <i>van</i> slagten, slaen.	Geslacht. <i>zie</i> geslagt.
— <i>Onderscheyden van</i>	Gewricht.
<i>geslacht, in : het men-</i>	Gewrocht (<i>werk</i>).
<i>schelyk</i> geslacht.	Godsvrucht.
Gewigt, <i>van</i> wegen.	Goochelen.
Gezag.	Gracht.
Gezigt.	
Heugelyk (<i>aengenaem</i>).	Hacht (<i>dik stuk</i>).
Honig.	Hecht (<i>vast</i>).
	Hecht (<i>van een mes</i>).
	Hechten.
	Hechtenis.
	Huychelen.
Jagt, <i>in alle beteekenis-</i>	Jicht.
<i>sen.</i>	Jucht (<i>russisch leder</i>).
Jegens.	Juychen.
Klagt, <i>van</i> klagen.	Klucht.
	Knecht.
	Kocht, <i>van</i> koopen.
	Kracht.
	Kuch (<i>hoest</i>).
Lag, <i>van</i> liggen. — <i>On-</i>	Lach. <i>zie</i> lag.
<i>derscheyden van lach,</i>	
<i>gelach, lagchen.</i>	
Ligt (<i>niet zwaer</i>). — <i>On-</i>	Licht (<i>helder</i>). <i>zie</i> ligt.

<p><i>derscheyden van licht , helder.</i> Log (<i>zwaarmoedig</i>). — <i>On- derscheyden van loch , een gat.</i></p>	<p>Lichtmis (<i>zwierbol</i>). Loch (<i>een gat</i>). zie log. Loochenen. Lucht.</p>
<p>Magt. Menigte. Mogt, <i>van mogen.</i></p>	<p>Monarch.</p>
<p>Nog (<i>daerenboven</i>). — <i>On- derscheyden van noch , in : noch goed , noch kwaed.</i> Nogtaus. -</p>	<p>Nacht. Nachtgael. Nechtig (<i>neerstig</i>). Nicht. Noch, <i>onthannend</i>. zie nog. Nuchter.</p>
<p>Onderrigt, onderrigten. Ontzag. Opregt. Opzigt.</p>	<p>Och. Ochtend, uchtend.</p>
<p>Plegen, <i>in alle beteekenis- sen.</i> Plegtig. Pliet.</p>	<p>Pacht. Plecht, <i>van een schip</i>. — <i>Onderscheyden van pleg- tig , van plegen.</i> Pracht.</p>
<p>Regt, <i>in alle beteekenissen.</i> Regts, <i>in : regts en links.</i> Rigten, oprigten.</p>	<p>Roemruchtig. Ruchtbaer.</p>
<p>Slagten, slagt, <i>van slaen.</i> — <i>Onderscheyden van slachten , gelyken.</i></p>	<p>Schacht (<i>pen</i>).</p>

Steeg (<i>stræetje</i>).	Schicht (<i>pyl</i>). Schichtig (<i>schuw</i>). Slachten (<i>gelyken</i>). zie slagten. Slecht. Slechten (<i>afbreken</i>). Smachten (<i>kwynen</i>). Specht (<i>een vogel</i>). Spichtig (<i>lang en dun</i>). Stichten.
Tegel (<i>tigchel</i>). Togt, <i>van togen</i> .	Tachtig. Toch. Tocht (<i>vruchtgebruyk</i>). Trachten. Trechter (<i>trefter</i>). Tucht, tuchtigen.
	Uchtend, ochtend. Utrecht.
Vlugt.	Vacht (<i>vel</i>). Vecht (<i>eene rivier</i>). Vechten. Verdacht. Verknocht. Verzocht. Vlechten. Vocht. Vrucht.
Wig, wigge (<i>zeker werktuyg</i>). Wigt, gewigt. — <i>Onder- scheiden van wicht, een kind</i> .	Wacht, wachten. Wicht (<i>kind</i>). zie wigt.
Zege. Zegel. Zegen. Zigtbaer.	Zacht. Zich. Zicht (<i>zeyssen</i>). Zocht <i>van zoeken</i> .

Zucht, zuchten.
Zwachtel (<i>windel</i>).
Zwichten.

§. 19. *Lyst van woorden welke met g en ch op de volgende wyze geschreven worden.*

Bogchel (<i>bult</i>).	Pragchen (<i>bedelen</i>).
Hagchelyk (<i>gevaerlyk</i>).	Rigchel (<i>boord</i>).
Kagchel.	Schagcheren (<i>woekeren</i>).
Kugchen.	Tigchel.
Lagchen.	Wigchelen.
Ligchaem.	Wigchelaer.
Pogchen (<i>roemen</i>).	

Aengaende de bovenstaende werkwoorden *kugchen*, *lagchen*, *pogchen*, *pragchen*, *wigchelen* kan men in 't voorbygaen opmerken dat de letter *g* wegblyft in alle persoonen en tyden, waer achter de *ch* den klinker *e* niet volgt, als: *ik lach*, *gy lacht*, *ik lachte*, enz.

F en V.

§. 20. De zachte *v* wordt nooyt gebezigd, om eene lettergreep te sluyten. In tegendeel, wanneer een woord in het enkelvoud met eene *f* sluyt, wordt deze laetste letter in het meervoud, of by afleyding veelal met de *v* verwisseld, als:

braef *brave* *braver*.
schaeft *schaven*.
brief *brieven*.
hof *hoven*.

Somtyds echter schryft men *geev'*, *leev'*, enz.; doch dit wordt alleen dan, en byzonder door de dichters, gedaen, om een woord eene lettergreep korter te maken; het afkappings-teeken toont dat

de *e* is weggelaten, en dat men eygenlyk had moeten schryven *geve, leve, enz.*

Voorts schryft men *ontvangen* van *vangen*, en niet *ontfangen*; *ontvonken* van *vonk*, en niet *ontfonken*; maer men schryft *fonkelen*.

S en Z.

§. 21. Het scherp geluyd der *s* is genoegzaam onderscheyden van dat der zachte *z*, om de meeste woorden, in welke deze letters gevonden worden, naer behooren te schryven. Daer nogtans eene slechte uytpraek desaengaende zou kunnen twyfel overlaten, zullen wy hier twee lystten laten volgen; den eenen behelzende de woorden welke met *s*, den anderen die welke met *z* worden geschreven.

Daerenboven, sommige woorden, welke in het enkelvoud met eene *s* geschreven worden, verwisselen die letter, om de welluydendheyd, met eene *z* in het meervoud.

Andere behouden de *s* met byvoeging van *en*; andere nemen *ss*, en weder andere *sch* aen. Men zal dat verschil uyt de onderstaende woordenlysten leeren.

Men merke in 't algemeen op, dat de *z* als sluytletter niet gebruykt wordt, ten zy somtyds door de dichters, en op dezelfde wyze als gezeyd is van de *v*.

Alphabetischen Lyst van woorden welke onderscheyderlyk met s of z moeten geschreven worden.

§. 22. met *s*.

Aenridsen (*ophitsen*).
 Alsem (*zeker kruid*).
 Arts (*geneeskundigen*).
 Aspersie (*zeker hofgewas*).

§. 23. met *z*.

Aerzelen (*onzeker zyn*).
 Alzoo.
 Amazoon.
 Azyn.

Besef (<i>denkbeeld</i>).	Beurzig, ook beursch (<i>week, verrot</i>).
Bliksem.	Beuzelen (<i>zich met kleynigheden ophouden</i>).
Bloesem.	Bezeeren (<i>kwetsen</i>).
Blutsen.	Bezigen.
Boetse (<i>apery</i>).	Bezwyken.
Boetseren.	Blazoen.
Bokse (<i>broek</i>).	Boezel (<i>voorschoot</i>).
Botsen.	Boezem.
Brasem (<i>een visch</i>).	Bombazyn.
Bridsen (<i>zokers straf</i>).	Byzig (<i>onstuymig, buyachtig</i>).
Bruysen.	
Bunsing, bonsing (<i>zeker dier</i>).	
Dansen.	Dezen, <i>voornaemwoord</i> .
Deesem.	Dozyn.
Donsen, byvoeg. naemwoord (<i>van dons</i>).	Duyzelen (<i>zwymelen</i>).
	Dyzig (<i>nevelachtig</i>).
Etsen (<i>graveren</i>).	Ezel.
Fatsocneren.	Fezikken, fezelen (<i>stil spreken</i>).
Flits (<i>pyl</i>).	
Fransyn.	
Fronsel (<i>rimpel</i>).	
Futselen.	
Geesel.	Garnizoen.
Grysaerd.	Gezag.
	Gezamenlyk.
	Gezeet, gezete (<i>gewaad</i>).
	Gezel.
	Gezigt.
	Glanzen.
	Gulzig.
Heysa (<i>tusschenwerpsel, kloek aen</i>).	Hyzop (<i>zeker kruyd</i>).
	Horzel (<i>zeker insect</i>).

Hersens.	Hulze (<i>schel</i> , <i>bust</i>).
Hitsen.	
Hotsen (<i>schudden</i>).	
Hutselen (<i>schudden</i>).	
	Ingezeten.
Kansel (<i>predikstoel</i>).	Kamizool.
Ketsen.	
Kletsen.	
Klotsen.	
Knutselen (<i>zich met kley- nigheden bezig houden</i>).	
Kruysigen.	
	Karmozyn (<i>zekere verw</i>).
	Keyzel (<i>key</i>).
	Keyzer.
	Korzel (<i>oploopig</i>).
	Kruyzemunt (<i>zeker kruyd</i>).
	Lenzen (<i>uytpompen</i> , van <i>lens</i> , ledig).
Lensen (<i>met den harpoen treffen</i>).	Lenzen (<i>zekere wys van zeylen</i>).
	Lezen.
	Magazyn.
Marsepeyn.	Mazelen.
Metselen.	
Molsem (<i>wormmeel</i>).	
	Meuzelen (<i>snoepery eten</i>).
	Moezel (<i>rivier</i>).
	Morzelen.
	Muzelman.
	Onnoozel.
	Ontzag.
	Opzigt.
	Perzië (<i>een landschap</i>).
Pantser (<i>borstwapen</i>).	Perzik (<i>zekere vrucht</i>).
Pauselyk.	
Penseel.	
Persoon.	
Plaetselyk.	
Plotselyk.	
Porseleyn.	
President.	

Pronselen (*lapwerk doen*).
 Putsen (*met den eemer
 scheppen*).

Rantsoen.
 Ridselen (*van 't gerucht der
 bladeren sprekende*).

Razyu.
 Roezemoezen (*alles het on-
 derste boven keeren*).
 Roezig (*half dronken*).

Sacy (*sargie*).
 Sabel.
 Saffier (*zeker edel gesteente*).
 Sagen (*vreezen*).
 Sardyn (*zeker zeevisch*).
 Sarren (*tergen*).
 Satyn.
 Sedert.
 Sel, *uytgang veler woorden
 die het voortbrengsel van
 eene werking aanduyden,
 als: schrapfel, vylsel,
 enz.*
 Serafyn.
 Seyn (*leeken*).
 Sidderen.
 Sieraed.
 Sim (*aep*).
 Simpel (*onnoozel*).
 Singel (*gordriem*).
 Slonsen (*onachtzaam zyn*).
 Smetsen (*teren en smeren*).
 Sok.
 Solderen (*met soldeersel
 aeneen maken*).
 Soldy (*geld dat de krygs-
 lieden trekken*).
 Sollen (*slingeren*).
 Som.
 Somber.
 Sommige.

Somtyds.	
Soort.	
Sop.	
Sprietsen (<i>spuyten</i>).	
Suffen.	
Suyker.	
Suyzelen.	
Sukkelen.	
Sul (<i>onnoozel mensch</i>).	
Sulfer, solfer.	
Sullen (<i>slibberen</i>).	
Sus, tusschenwerpsel (<i>stil!</i>).	
Trans (<i>omtrek</i>).	Toezigt.
Trotsen (<i>uytdagen, zich onbevreesd gedragen</i>).	
Verslensen.	Vadzig. Verzeeuwd, by v.n.w. (<i>gene- gen tot braken</i>).
	Verziersel (<i>verzinsel</i>).
	Vezel.
	Vyzel (<i>mortier</i>).
Wasem (<i>damp</i>).	Wederzyds.
	Wezel (<i>zekeer dier</i>).
	Wezel (<i>eene stad</i>).
	Wyze.
	Yzegrim (<i>lastig mensch</i>).
	Yzelen.
	Yzer.
Zeyssen.	Zaed.
	Zaeg.
	Zaek.
	Zael.
	Zaem (<i>uytgang veler byv. naemwoorden</i>).
	Zaen (<i>rivier</i>).
	Zaen (<i>van melk</i>).

Zabberen.
 Zacht.
 Zadel.
 Zak.
 Zakken.
 Zalf.
 Zalig.
 Zamen.
 Zand.
 Zark, zerk.
 Zat.
 Zaturdag.
 Zavel.
 Zee.
 Zeef, zeve (*zift*).
 Zeel.
 Zeeper.
 Zeever.
 Zefir.
 Zege (*trionf*).
 Zegel.
 Zegen.
 Zeyl.
 Zeyssen.
 Zeker.
 Zeldzaam.
 Zelfs.
 Zemel.
 Zenden.
 Zengen.
 Zerk.
 Zes.
 Zeven.
 Zich.
 Ziek.
 Ziel.
 Zilt (*gezouten*).
 Zilver.
 Zindelyk (*zuiver*).
 Zode (*graszode*).
 Zoel (*warm*).

Zoet.
 Zolder.
 Zomer.
 Zondag.
 Zonde.
 Zonder.
 Zoo.
 Zorgelyk.
 Zout.
 Zucht.
 Zuyden.
 Zuygen.
 Zuyen (*in slaep zingen*).
 Zuytig (*spaerzaam*).
 Zuyver.
 Zulks (*dit*).
 Zullen (*werkwoord*).
 Zuster.
 Zuer.
 Zweden.
 Zweep.
 Zweet.
 Zweren (*eed doen*).
 Zweren (*van eene wond*).
 Zwymen (*in onmagt vallen*).
 Zy.
 Zygen (*doorzygen*).
 Zygen (*in onmagt vallen*).
 Zyn.
 Zypen , zypelen.
 Zyske.

§. 24. *Lyst van woorden welke in het enkelvoud met s geschreven worden en in het meervoud die letter met z verwisselen.*

Aelmocs , aelmoezen.	Boos , ze.
Abrikoos , ozen.	Broos , ozen (<i>tooneelloors</i>).
Baers , zen.	Doos , zen.
Beurs , zen.	Els , zen.
Bous , zen (<i>schok</i>).	Fleers , zen (<i>een klap</i>).

Gans, zen.	Patrys, zen.
Glans, glanzig (<i>blinkend</i>).	Pees, peze, zen.
Gors, zen (<i>aengeslibt land</i>).	Pels, zen.
Grens, zen.	Poos, zen.
Gryns, zen (<i>masker</i>).	Prys, zen.
Grys, ze.	Radys, zen.
Hals, zen.	Reys, zen.
Hoos, oozen (<i>waterhoos</i>).	Roos, zen.
Huys, zen.	Sluys, zen.
Kaes, zen.	Spys, spyze, zen.
Keus, zen.	Trens, zen.
Kies, zen (<i>tand</i>).	Tuberoos, zen (<i>zekere bloem</i>).
Kluys, zen.	Tyloos, zen (<i>zekere bloem</i>).
Kroes, zen.	Valies, zen.
Leers, zen.	Vers, zen.
Leus, zen (<i>krygsteeken</i>).	Vies, zen (<i>moeyelyk</i>).
Lins, linze, zen (<i>zekere spys</i>).	Vlies, zen.
Matroos, zen.	Voos, ze.
Mees, zen (<i>zeker vogel</i>).	Vrees, zen.
Paleys, zen.	Vuns, zig.
Paradys, zen.	Wees, zen.

§. 25. *Lyst van woorden welke in het enkelvoud op s eyndigen, en in 't meervoud die letter verdubbelen voor den uytgang en.*

Abdis.	Klis (<i>haertok</i>).
As (<i>spil</i>).	Kus.
Bos (<i>hussel</i>).	Lichtmis.
Bus.	Mis.
Cipres.	Tas.
Das (<i>halsdoek, ook zeker dier</i>).	

De woorden eyndigende op s, welke in de twee voorgaende lysten niet begrepen zyn, nemen in het meervoud *en* aen, zonder verdubbeling der s, zoo als, *dans, dansen*; — *kans, kansen*; — *schans, schansen*; — *trans, transen*, enz.

§. 26. *Lyst van woorden welke met sch geschreven worden.*

Asch, assche.	Lasschen, ik lasch (<i>byeenvoegen</i>).
Blusschen, ik blusch.	Lesschen, ik lesch (<i>uytdoo-ven</i>).
Brieschen, ik briesch.	Ruyschen, ik ruysch.
Disschen, ik disch (<i>opdis-schen</i>).	Torschen, ik torsch (<i>dra-gen</i>).
Dorschen, ik dorsch.	Tuyschen, ik tuysch (<i>ruy-len</i>).
Drieschen, ik driesch (<i>drey-gen</i>).	Visch, visschen.
Druyschen, ik druysch.	Vorsch, en.
Eyschen, ik eysch.	Vorschen; ik vorsch (<i>zoeken</i>).
Esch, esschen (<i>zeker boom</i>).	Wasschen, ik wasch (<i>rey-nigen</i> , onderscheyden van <i>wassen</i> , groeyen).
Flesch, flesschen.	Wisschen, ik wisch (<i>af-droogen</i>).
Hyschen, ik hysch.	
Kikvorsch, en.	
Kryschen, ik krysch.	
Kuyschen, ik kuysch.	
Lasch, lasschen (<i>stuk</i>).	

Aenmerkingen. Byvoegelyke naemwoorden welke met *sch* geschreven worden, schryft men met *s*, wanneer zy als *bywoorden* gebruykt zyn, als:

<i>Byvoegel. naemw.</i>	<i>Bywoorden.</i>
Averegtsch	averegts.
Dagelyksch	dagelyks.
Fluksch	fluks.
Gindsch	ginds
Jaerlyksch	jaerlyks.
Linksch	links.
Regtsch	regts, <i>enz.</i>

Voorts schryve men	
<i>Allezins</i> en niet	<i>allezins.</i>
<i>Eenigzins</i> ———	<i>eenigszins.</i>
Doch by uytzondering	
<i>Geenzins</i> en niet	<i>geenzins.</i>
voorts :	

Afgrysselyk , dwaesselyk , prysselyk , vresselyk ,
 wyselyk , met twee *ss.*
 eyndelyk :

Zamen en niet *samen.*

Zamenspraek en niet *samenspraek.*

Over de andere medeklinkers valt niets byzonders
 aen te merken.

§. 27. OVER DE WELLUYDENDHEJD OPZIGTELYK
 DE SPELLING.

De welluydendheid heeft grooten invloed op
 de spelling : om harent wil wordt somtyds eene
 letter door eene andere vervangen , of er wordt
 eene letter in het woord bygevoegd , ten eynde
 den overgang van de eene lettergreep tot de an-
 dere zachter te maken. Zoo voegt men somtyds
 eene *e* in of by een woord , of er wordt eene *d*
 ingeschoven , of de *v* wordt door *f* , en de *g* door
k vervangen.

§. 28. OVER DE INVOEGING DER LETTER *e* IN
 SOMMIGE WOORDEN.

Vele zelfstandige naemwoorden , vooral van het
 vrouwelyke geslacht , die eyndigen met twee of
 meer medeklinkers , of met éenen medeklinker
 voorafgegaen van een langen klank , nemen nyt
 welluydendheid de *e* achter aen , doch alleen in
 den verheven of dichterlyken styl. Zoo schryft
 men somtyds ;

<i>Baen</i> ,	bane.	<i>Koorts</i> ,	koortse.
<i>Hoop</i> ,	hope.	<i>Maet</i> ,	mate.
<i>Hulp</i> ,	hulpe.	<i>Tael</i> ,	tale , enz.

Aengaende het inschuyven der letter *e* in som-
 mige woorden , is het volgende bepaeld geworden.

1.º Alle zelfstandige en byvoegelyke naemwoor-

den of bywoorden, welke op *lyk*, *ling* of *loos* nytgaaen, en afgeleyd zyn van werkwoorden, welke in de onbepaalde wyze den nytgang *en* hebben, behouden de *e*, en veranderen de *n* in *lyk*, *ling*, of *loos*, enz. Als :

<i>Aennemen</i> ,	aennemelyk.
<i>Afscheyden</i> ,	afscheydelyk.
<i>Bannen</i> ,	banning.
<i>Zenden</i> ,	zendeling.
<i>Slapen</i> ,	slapeloos.
<i>Bloeden</i> ,	bloedeloos.
<i>Vermoeyen</i> ,	vermoeyenis, enz.

2.° De zelfstandige en byvoegelyke naemwoorden of bywoorden, afgeleyd van een werkwoord, hetwelk in de onbepaalde wyze op *ren* eyndigt, vorderen de invoeging der *e* niet. Als :

<i>Begeeren</i> ,	begeerlyk.
<i>Behooren</i> ,	behoorlyk.
<i>Leeren</i> ,	leerling.
<i>Roeren</i> ,	roerloos.
<i>Uytzonderen</i> ,	zonderling, enz.

3. Omtrent de zelfstandige of byvoegelyke naemwoorden en bywoorden, eyndigende op *aer*, *lyk*, *nis*, *loos*, en afgeleyd van andere zelfstandige naemwoorden, volge men deze regels.

a.) Wanneer een woord, op *aer*, *lyk*, enz. eyndigende, afgeleyd is van een zelfstandig of byvoegelyk naemwoord, hetwelk eene *d*, *k*, *m*, *n*, of *t* tot sluytletter heeft, wordt de invoeging der *e* by dat woord gevorderd. Als :

<i>Blind</i> ,	blindelyk.
<i>Spraak</i> ,	sprakeloos.
<i>Naem</i> ,	nameloos.
<i>Christen</i> ,	christelyk.
<i>Schrift</i> ,	schriftelyk.

b.) Die , afgeleyd van woorden , welke eene *p* of *s* tot sluytletter hebben , of die eyndigen op ecu der in regel *a*) opgenoemde medeklinkers , wanneer deze enen korten klank voorstellen , verdubbelen den laetsten medeklinker , met byvoeging van eene *c*. Als :

<i>Vriendschap</i> ,	vriendschappelyk.
<i>Gewis</i> ,	gewisselyk.
<i>Schrik</i> ,	schrikkelyk.
<i>Man</i> ,	mannelyk.
<i>IVet</i> ,	wetteloos.

c.) Die , afgeleyd van woorden , welke eene *l* of *r* tot sluytletter hebben , vorderen de invoeging der *e* niet. Als :

<i>Deel</i> ,	deelbaer.
<i>Gevaer</i> ,	gevaerlyk.

De *e* wordt ook ingeschoven by de volgende woorden , welke in de bovenstaende regels niet begrepen zyn.

Middeleryk.	Valschelyk.
Moeyelyk.	Verfoeyelyk.
Getrouwelyk.	Vryelyk.
Trotschelyk.	Winderig.
Trouweloos.	Vertrouwelyk.

In tegendeel wordt zy by de volgende meestal weggelaten :

Aenzienlyk.	Onverzoenlyk.
Alleenlyk.	Openlyk.
Doenlyk.	Persoonlyk.
Geneeslyk.	Pynlyk.
Gewoonlyk.	Toegeeflyk.
Koenlyk (<i>moediglyk</i>).	Waerschyglyk.
Oogenschyglyk.	Wezenlyk.
Ouverschoonlyk.	Zienlyk.

§. 29. OVER DE INVOEGING VAN DE LETTER *d*
IN SOMMIGE WOORDEN.

Omtrent de invoeging dezer letter is het volgende bepaeld.

a.) In alle woorden, die op *r* uytgaen, en den uytgang *er* aennemen, wordt de *d* voor dezen uytgang gevoegd. Als :

<i>Beheer</i> ,	beheerder.
<i>Bestier</i> ,	bestierder.
<i>Duer</i> ,	duerder.
<i>Bitter</i> ,	bitterder.
<i>Zwaer</i> ,	zwaerder, enz.

b.) Alle woorden, die niet op *r* uytgaen, behoeven ook de inschuyving der *d* niet, wanneer deze woorden den uytgang *er* aennemen. Als :

<i>Doen</i> ,	doener.
<i>Dwael</i> ,	dwaler.
<i>Heel</i> ,	heeler.
<i>Bewoon</i> ,	bewooner.
<i>Peyl</i> ,	peyler.
<i>Stel</i> ,	steller.
<i>Vlieg</i> ,	vlieger.
<i>Dun</i> ,	dunner.
<i>Edel</i> ,	edeler.
<i>Fel</i> ,	feller.
<i>Yl</i> ,	ylcr.
<i>Kleyn</i> ,	kleyner.
<i>Snel</i> ,	sneller, enz.

Voorts schryve men :

<i>Allerley</i>	en niet	<i>alderley</i> .
<i>Eenerley</i>	—	<i>eenderley</i> .
<i>Tweederley</i>	—	<i>tweeerley</i> , enz.

§. 30. OVER HET VERANDEREN VAN *v* IN *f*, EN
VAN *g* IN *k*.

De letter *v* wordt in de volgende woorden ver-
vangen door *f*:

<i>Begraven</i> ,	begrafenis.
<i>Erven</i> ,	erfelyk, erfenis.
<i>Gelooven</i> ,	geloofelyk.
<i>Bederven</i> ,	bederfelyk.
<i>Laven</i> ,	lafenis.
<i>Schryven</i> ,	onbeschryfelyk.
<i>Sterven</i> ,	sterfelyk.
<i>Verderven</i> ,	verderfelyk.

Zoo wordt insgelyks de *g* vervangen door *k* in
de volgende woorden:

<i>Hangen</i> ,	afhankelyk.
<i>Vangen</i> ,	aenvankelyk, gevankelyk.
<i>Koning</i> ,	koninklyk.
<i>Gang</i> ,	ondoorgankelyk, toegankelyk, vergankelyk.
<i>Sprong</i> ,	oorspronkelyk.

TWEEDE AFDEELING.**VORMLEER.**

§. 31. De nederduytsche tael heeft, met de meeste talen, de tien volgende *tael-* of *rededeelen* gemeen.

1. Zelfstandige naemwoorden.
2. Lidwoorden.
3. Byvoegelyke naemwoorden.
4. Telwoorden.
5. Voornaemwoorden.
6. Werkwoorden.
7. Bywoorden.
8. Voorzetsels.
9. Voegwoorden.
10. Tusschenwerpsels.

EERSTE HOOFDSTUK.**OVER DE ZELFSTANDIGE NAEMWOORDEN.**

§ 32. *Zelfstandige naemwoorden* zyn woorden, welke zelfstandigheden nydrukken, het zy wenzelyk bestaende of als bestaende aengemerkt wordende, als: *krygsman, schip, Antwerpen*; — *deugd, moed, dapperheyd*, enz.

Men kan de zelfstandige naemwoorden in twee hoofdsoorten onderscheyden, *eygene*, als *Jan, Nederland, Mechelen*; en *gemeene*, als *mensch, stad, deugd*. Voorts zyn er onder de zelfstandige

naemwoorden ook zoodanige, die een voorwerp verkleynd uytdrukken, en die den naem van *verkleynwoorden* dragen. Deze verkleyning geschiedt door *ken*, *je* of *tje* achter de woorden te voegen, als: huys, *huysken*; straet, *straetje*; stoel, *stoeltje*.

By de zelfstandige naemwoorden moet men nog op dry byzonderheden acht geven, en wel 1) op hunne *geslachten* 2) op hunne *getallen*, 3) op hunne *gevallen*.

OVER DE GESLACHTEN DER ZELFSTANDIGE
NAEMWOORDEN.

- §. 33. Het *geslacht* is eene onderscheyding van hetgene mannelyk of vrouwelyk is, of tot geen van beyde behoort. Men heeft dus in de nederduytsche tael dry geslachten: het *mannelyke*, het *vrouwelyke* en het *onzydige*.
- §. 34. Tot het mannelyke geslacht behooren: alle namen van mannen, mannelyke eyenschappen en verrigtingen, als: *Karel*, *koning*, *schilder*, enz. — Ook de woorden op *er* uytgaende en eene werking op een werktuyg overgebracht voorstellende, als: *snuyter*, *passer*, enz. — Verder de woorden op *dom* uytgaende, en eene gesteldheyd of eenen staet aenduydende, als: *ouderdom*, *adeldom*, enz. — Eyndelyk die op *em*, *sem*, *lm* en *rm* eyndigen, als: *adem*, *alsem*, *galm*, *arm*, enz.
- §. 35. Van het vrouwelyke geslacht zyn: alle namen van vrouwen, vrouwelyke hoedanigheden, weerdigheden en verrigtingen, als: *Maria*, *koningin*, *voedster*, enz. Uytgezonderd *wyf*, dat onzydig is. — Insgelyks vele op *y* uytgaende, van naemwoorden afgeleyd en eenen staet, bediening of werking beteekenende, als: *waerdv*, *abtdv*,

maetschappy, enz. — Verder die, op *schap* uytgaende, eene hoedanigheyd of verzameling uytdrukken, als : *blydschap*, *vriendschap*, *priesterschap*, enz. — De woorden op *ing* uytgaende en van eenig werkwoord afgeleyd, als : *belooning*, *vermaning*, enz. — Die den uytgang *nis* hebben, en eene daed of gesteldheyd beteekenen, als : *behoudenis*, *ergernis*, enz. uytgezonderd *vonnis* dat onzydig is. — Die op *heyd* uytgaen, als : *gelegenheyd*, enz. — Die, van byvoegelyke naemwoorden afgeleyd, op *te* uytgaen, als : *hoogte*, enz. — Alsmede die met verlenging in *e* cyndigen, als : *schaduwe*, enz. — Eyndelyk de woorden op *st* uytgaende, als : *gunst*, *winst*, enz. uytgezonderd het mannelyke *dienst*.

§. 36. Van het onzydige geslacht zyn : de namen van landen en steden, als *het ryke Antwerpen*, *het schoone Italië*, enz. — De onbepaalde wyzen der werkwoorden en de byvoegelyke naemwoorden, zelfstandiger wyze genomen, als : *het leven*, *stryden*, *groen*, *ruym*, enz. — Woorden in het algemeen de stoffen aenduydende, als : *het goud*, *graen*, enz. — De woorden, die van werkwoorden afgeleyd, de voorzetsels *be*, *ge*, of eenig ander voor zich hebben, als : *het beleg*, *gery*, *geval*, *gejammer*, *toeval*, *ontslag*, enz. — Woorden op *te*, van een zelfstandig naemwoord afgeleyd, met het voorzetsel *ge*, als : *het gebergte*, *geboomte*, enz. — De woorden in *sel* uytgaende, als : *het deksel*, *schepsel*, enz. — De woorden op *schap* eyndigende, en eene weerdigheyd of gesteldheyd eener zaak uytdrukken, als : *het priesterschap*, *meesterschap*, enz. — Die, in *dom* cyndigende, een ambt, staet of gezelschap van personen aenduyden, als : *het pausdom*, *vorstendom*, *menschdom*,

enz. — Eyndelyk alle verkleynwoorden , als : *boomken* , enz.

- §. 37. Alle zamengestelde zelfstandige naemwoorden volgen het geslacht van het laetste, als *het stadhuys*, schoon *stad* vrouwelyk is. *Houtstapel* is mannelyk, ofschoon *hout* onzijdig is.

OVER DE GETALLEN DER ZELFSTANDIGE
NAEMWOORDEN.

- §. 38. Door *getal* verstaet men de voorstelling van eene *eenheyd* of *veelheyd* in de zelfstandige naemwoorden , als : *tafel* , *tafels*. Het eerste noemt men *enkelvoud* , het andere *meervoud*.

De aenwyzing van het meervoud geschiedt door achter het enkelvoud *s* , *n* , *en* , *ers* of *eren* te voegen , somtyds met verdubbeling tevens van de laetste letter , of met verwisseling van *f* in *v* , en van *s* in *z* , als : *vader* , *vaders* ; *genoegen* , *genoegens* ; *behoefte* , *behoefsten* ; *boom* , *boomen* ; *stal* , *stallen* ; *hof* , *hoven* ; *huys* , *huyzen* , *straetje* , *straetjes* ; *kind* , *kinders* of *kinderen* ; *lied* , *liederen* ; *rund* , *runders* of *runderen* ; *volk* , *volken* of *volkeren* ; *been* , *beenen* of *beenderen* ; *kalf* , *kalven* , *kalvers* of *kalveren* ; *rad* , *raden* , *raders* of *raderen*. — *Lid* heeft in het meervoud *leden* ; *schip* , *schepen* ; *stad* , *steden* ; *smid* , *smeden* ; *spit* , *speten* , enz. De woorden op *heyd* hebben in het meervoud *heden* , als : *bevalligheyd* , *bevalligheden* , enz.

- §. 39. Eenige woorden zyn niet in het meervoud gebruykelyk , als : *goud* , *zwavel* , *tarw* , *adem* , *armoede* , *eer* , *nyd* , *rouw* , *vrede* , enz. ; andere niet in het enkelvoud , als : *hersenen* , *inkomsten* , *gebaren* , *lieden* , enz.

- §. 40. De zamengestelde zelfstandige naemwoorden waervan *man* het laetste deel uytmaekt , veran-

deren in 't meervoud *man* in *lieden*, wanneer zy eene zekere klas van personen beteekenen, anders maken zy hun meervoud regelmatiglyk, als : *Timmerman*, *timmerlieden*, *zeeman*, *zeelieden*, *edelman*, *edellieden*. Maer men zegt, *gemeensman*, *gemeensmannen*; *scheydsman*, *scheydsmannen*; *taelman*, *taelmannen*.

OVER DE GEVALLEN DER ZELFSTANDIGE
NAEMWOORDEN.

§. 41. De onderscheydene betrekkingen waerin een persoon of eene zaak door het zelfstandig naemwoord uytgedrukt, kan voorkomen, noemt men *gevallen* of *naemvallen*.

Men onderscheydt in het nederduytsch vier naemvallen, den 1.sten, 2.^{den}, 3.^{den} en 4.^{den}.

§. 42. Den eersten naemval heeft plaets wanneer een persoon of eene zaak als werkende, lydende, wordende, zynde of aengesproken voorkomt, als : *het kind leert*, *de klok slaet*, *den hond wordt geslagen*, *de deugd bezit*, enz.; *de waerheyd is kenbaer*, *man! ó heldenmoed!* enz. Ook in het meervoud : *de kinderen leeren*, *de klokken slaen*, enz.

§. 43. Den tweeden naemval is dien, welken de betrekkingen der zelfstandige naemwoorden op elkander aenwyst, en de zelfstandige naemwoorden zamenvoegt. Daer nu de gezyde betrekkingen menigvuldig zyn, is ook het gebruyk van dezen naemval zeer onderscheyden.

Hy komt voor, 1.º als werkende oorzaak : *Gods geboden*, *Vondels gedichten*, *het werk myner handen*, enz.; 2.º als den eygendom en de bezitting : *den heer des huyses*, *den bezitter eens grooten vermogens*, enz.; 3.º als den tyd en de plaets van het aenwezen eens dings : *de*

zeden onzer eeuw, de aengenaemheyd dezer landhoeve, enz.; 4.° als het geheel waervan deelen genomen zyn: een glas wyne, eene menigte volks, weynig zoets, enz.; 5.° als maet en tyd aanduydende: een duym gronds, twee uren gaens, enz.; 6.° in plaets van de voorzetsels uyt of onder: niemand onzer, den besten der menschen, enz.; 7.° voor sommige byvoegelyke naemwoorden: des doods schuldig, der moeyte weerdig, enz. Eyndelyk by eenige werkwoorden, als: zich eener zaak schamen, voornemens zyn, enz.

§. 44. Den derden naemval wordt vereyscht wanneer aen eenen persoon of eene zaak iets gegeven, aangeboden, toegeschikt of ontnomen wordt; of wanneer ten gevalle, ten voordeele of nadeele van dezelve iets geschiedt; of wanneer iets gezeyd wordt aen dezelve gelyk of ongelyk te zyn, als: *geef hem zyn geld, ontnem hem zyn mes, dezen is hem gelyk, iemand iets beloven, iemand iets misgunnen, — deze spys is zwakken menschen schadelyk.*

§. 45. Den vierden naemval dient om het voorwerp eener handeling of werking aen te duyden, als: *de vreugd overwint de droefheyd, den jongeling bemint de neerstigheyd.*

Dezen naemval is ook gebruykelyk by alle voorzetsels.

De naemwoorden stellen in de vier gevallen waerin zy kunnen voorkomen, zulks noemt men *verbuysen*.

Eer wy van de verbuysing der zelfstandige naemwoorden spreken, moeten wy iets zeggen

OVER DE LIDWOORDEN.

§. 46. De *lidwoorden* zyn woordjes die men voor

de zelfstandige naemwoorden stelt, om de meerdere of mindere bepaeldheyd van derzelver be- teekenis aen te wyzen. Zy worden verdeeld in bepalende, *den, de, het*, en in onbepalende, *een, eene, een*. De eerste dienen om bepaeldelyk den persoon of de zaak, die men bedoelt, aen te wyzen; de laetste dienen om eenen persoon of eene zaak meer algemeen aen te duyden.

Zy worden verbogen als volgt.

Den.

ENKELVOUD.

	M.	V.	O.
1.	Den,	De,	Het.
2.	Des,	Der	Des.
3.	Den,	De, der,	Den, het.
4.	Den,	De,	Het.

MEERVOUD.

	M.	V.	O.
1.	De,	De,	De.
2.	Der,	Der,	Der.
3.	Den,	De, der,	Den.
4.	De,	De,	De.

Een.

	M.	V.	O.
1.	Een,	Eene,	Een.
2.	Eens,	Eener,	Eens.
3.	Eenen,	Eene, eener,	Eenen, een.
4.	Eenen,	Eene,	Een.

Dit niet bepalend lidwoord heeft natuerlyker wyze geen meervoudig getal.

OVER DE VERBUYGING DER ZELFSTANDIGE
NAEMWOORDEN.

- §. 47. In de nederduytsche tael wordt de verbuyging aangewezen door verandering van de lidwoorden, of van de laetste letters der woorden, of door het plaetsen van voorzetsels voor dezelve.
- §. 48. Den eersten naemval stelt het woord onverbogen voor, en wordt daerom genoemd den *regten naemval*.
- §. 49. Den tweeden naemval wordt by de mannelyke en onzydige zelfstandige naemwoorden gemaekt van den eersten, met, over 't algemeen, er eene *s* by te voegen, als : *man, des mans; kind, des kinds; zoon, des zoons*, enz.

De mannelyke, eyndigende in den eersten naemval op *s, st* of *sch*, nemen *en* aen, als : *mensch, des menschen; vorsch, des vorschen; paus, des pausen; hals, des halzen; kwast, des kwasten; vorst, des vorsten; reus, des reuzen; els, des elzen*.

De onzydige van denzelfden uytgang nemen meestal *es* aen, als : *huys, des huizes; kruys, des kruyses; vleesch, des vleesches; paleys, des paleyses*.

De volgende zyn onregelmatig : *den arts, des artses; den bode, des bodes; den heer, des heeren* (maer *heer*, krygsleger, maekt *des heers*); *den geest, des geestes; het hart, des harten, den hert, des herten*.

De vrouwelyke zelfstandige naemwoorden ondergaen geene verbuyging in de verschillende gevallen. Oudtyds echter schynen zy ook de *s* voor teeken van den tweeden naemval aengenomen te hebben : zoo zegt men nog : *Marias beeld, moeders zuster, zusters dochter, dochters kind*; en in zamenstelling *stadspoort, zons- ondergang*.

Het taelgebruik veroorlooft ook, achter vrouwelyke zelfstandige naemwoorden, in het tweede geval, de *e* van welluydendheyl te voegen, als: *de deugd dier vrouwe, den grond dezer stellinge*: doch dit behoort met spaerzaamheyl, en niet dan in den deftigen styl, gedaen te worden.

§. 50. In de plaets van den tweeden naemval, bedient men zich dikwerf van het voorzetsel *van* met den vierden naemval, en men zegt: *eene teekening van Rubbens, een lierzang van Klopstock, de keyzerin van Rusland*, enz.; terwyl *een lierzang Klopstocks, de keyzerin Ruslands*, enz., in den gewoonen schryfstyl, buyten gebruik, doch in poëzy misschien te dulden is.

§. 51. In sommige gevallen wordt het voorzetsel *van* altyd gebruikt, B. V., 1.° wanneer geslacht, afkomst en vaderland aangewezen worden: *een mensch van geringe afkomst, een Mechelaar van geboorte*, enz.; 2.° wanneer de stof genoemd wordt waeruyt iets gemaakt is: *eene doos van zilver, een ring van goud*, enz.; 3.° wanneer ouderdom, grootte, gewigt én weerde bepaeld worden: *een kind van twee jaren, eene kan van vyf potten, een man van groote verdiensten*, enz.

§. 52. Den derden naemval is gelyk aen den eersten. In den deftigen schryfstyl echter ontvangt hy soms, in alle geslachten, de zachte *e* achter aen, en men zegt: *Gode, den manne, zyner zorge toevertrouwd*; terwyl alsdan de onzydige woorden, even als de mannelyke, *den of eenen* voorop nemen, als: *den volgenden geslachte, den grooten huylze*, enz.

Dezen derden naemval wordt meestal vervangen door het voorzetsel *aen* of *voor* met den

vierden naemval, B. V. *aen iemand iets beloven, misgunnen, enz.; deze spys is voor zwakke menschen schadelyk, enz.*

Zelfs is het weglaten van het voorzetsel *aen* slechts by weynige werkwoorden, als : *geven, gelyken, behagen, beloven, toebehooren* en eenige andere geoorloofd.

§. 53. Den vierden naemval is altoos gelyk aen den eersten.

§. 54. In het meervoud ondergaen de zelfstandige naemwoorden geene verandering in de verschillende gevallen.

Men kan dus aenmerken dat onze zelfstandige naemwoorden slechts ééne verandering van uytgang ondergaen, namelyk in den tweeden naemval; vermits de byvoeging der *e* in den derden naemval alleen om de welluydendheyd geschiedt.

§. 55. *Voorbeelden van verbuyging van zelfstandige naemwoorden met hunne lidwoorden.*

ENKELVOUD.

	<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1.	Den boom.	De daed.	Het veld.
2.	Des booms.	Der daed.	Des velds.
3.	Den boom.	De, der daed.	Den veld.
4.	Den boom.	De daed.	Het veld.

MEERVOUD.

1.	De boomen.	De daden.	De velden.
2.	Der boomen.	Der daden.	Der velden.
3.	Den boomen.	De, der daden.	Den velden.
4.	De boomen.	De daden.	De velden.

ENKELVOUD.

	<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1.	Een boom.	Eene daed.	Een veld.
2.	Eens booms.	Eener daed.	Eens velds.
3.	Eenen boom.	Eene, eener daed.	Eenen velde, [een veld.
4.	Eenen boom.	Eene daed.	Een veld.

§. 56. *Voorbeelden van verbuyging der eygene namen.*

1.	Vondel.	Maria.	Leuven.
2.	Vondels.	Marias.	Leuvens.
3.	Vondel.	Maria.	Leuven.
4.	Vondel.	Maria.	Leuven.

De eygene namen worden echter meestal verbogen door middel der voorzetsels *van*, *aen*, enz. *van Vondel, van Maria, van Leuven*, enz.

TWEEDE HOOFDSTUK.

OVER DE BYVOEGELYKE NAEMWOORDEN.

1. *Derzelver aerd.*

§. 57. De *byvoegelyke naemwoorden* duyden aen de hoedanigheden of eygenscappen der dingen, alsmede de stof waeruyt iets gemaekt of zamengesteld is, B. V. een *groot* leger; een *dapper* held; een *koperen* ketel.

Zy zyn of oorspronkelyk, als *kleyn*, *wit*, enz.; of afgeleyd en zamengesteld, als: *eerlyk*, *weldadig*, *deugdzaam*, enz.

§. 58. De afgeleyde of zamengestelde byvoegelyke

naemwoorden hebben verschillende uytgangen. De voornaemste zyn : *baer*, *ig*, *lyk*, *loos*, *zaem*, *achtig*, *haftig*.

Den uytgang *baer*, afkomstig van het oude *baren* (*dragen*, *voortbrengen*) heeft, achter zelfstandige naemwoorden gevoegd, altyd die beteekenis. B. V. *vruchtbaer*, dat vruchten voortbrengt : *dienstbaer*, dat diensten bewyst; zoo ook *wonderbaer*, *blykbaer*. Achter werkwoorden drukt dezen uytgang zeker vermogen om te doen of te lyden uyt, als : *strydbaar*, bekwaem om te stryden; *weerbaar*, in staet om te weren, verweren; *leesbaar*, dat gelezen kan worden; zoo ook, *eetbaar*, *kenbaar*.

- §. 59. Den uytgang *ig* geeft den aerd van, of eene geneygdheyd tot iets te kennen, als : *levendig*, *haestig*, *willig*, enz., onderscheyden van *levende*, *haestende*, *willende*, enz., welke de dadelyke werking aenduyden. Gelyke kracht heeft *ig* in *hoofdig*, *lyvig*, *moedig*, *gebrekkelig*.
- §. 60. Den uytgang *lyk*, van *lyken*, *gelyken*, duydt, by zelfstandige of byvoegelyke naemwoorden geplaatst, het wezen of den aerd der zaken aen, als : *goddelyk*, *mannelyk*, *eerlyk*, *ziekelyk*, *armelyk*, enz. — By het zakelyke deel van werkwoorden gevoegd, drukt het de daed dier werkwoorden uyt, als : *behagelyk*, *bedriegelyk*, enz., of de mogelykheyd van dezelve, als : *sterfelyk*, *vergankelyk*, enz.
- §. 61. Den uytgang *loos* beteekent gemis, als : *geldeloos*, zonder geld; *reddeloos*, zonder redding; zoo ook *vaderloos*, *haveloos*, enz.
- §. 62. Den uytgang *zaem*, achter zelfstandige naemwoorden voorkomende, heeft de beteekenis van gelykheyd, ook van geneygdheyd tot iets, als : *deugdzzaam*, enz. : achter het zakelyke deel eens werkwoords duydt het de geschiktheyd of het

vermogen aen om iets te doen , als *leerzaam* , *groeyzaam* , enz.

- §. 63. Den uytgang *achtig* drukt eenige gelykheyd of overeenkomst uyt , en dient om aen te wyzen dat iets daervoor gehouden moet worden als : *leugenachtig* , *aerdachtig* , *witachtig* , enz. , welke den klemtoon op het naemwoord hebben ; *deelachtig* , *waerachtig* , *woonachtig* , daerentegen zyn voor *deelhaftig* , *waerhaftig* , *woonhaftig* , en beteekenen eygenlyk *deel hebbende* , *het ware hebbende* , *woon hebbende* , en ontvangen den klemtoon op den uytgang.
- §. 64. Den uytgang *haftig* , van 't oude *haven* , hebben , (nog overig in *handhaven*) duydt aen , dat iets waerlyk de eygenschap eener zaak heeft , als : *ernsthaftig* , *heldhaftig* , *krygshaftig* , enz.
- §. 65. Nog dient hier iets van den uytgang *sch* , by verkorting voor *isch* , gezeyd te worden , als zynde een zeer gemeenzamen uytgang van byvoegelyke naemwoorden , het zy van andere byvoegelyke , het zy van zelfstandige naemwoorden afkomstig , als : *grootsch* van *groot* ; *regtsch* van *regt* ; *trotsch* van *trots* ; *aerdsch* van *aerde* ; *daegsch* van *dag* ; *Leuvensch* van *Leuven* , en vele andere. De dagelyksche uytpraek laet hier wel veelal de enkele *s* hooren : zoo zegt men meestal een *trotsen* mensch , *aerdse* grootheden , enz. ; doch de spelling met *sch* moet in deze woorden noodzakelyk onderhouden worden. Zie §. 26. *Aenmerkingen*.
- §. 66. De woorden , die bepaeld of onbepaeld zekere eenheyd of veelheyd acnduyden , en die men uyt dien hoofde *telwoorden* noemt , behooren ook meerendeels tot de byvoegelyke naemwoorden , b. v. *twee* menschen , den *eersten* koning ; *veel* goed ; *alle* menschen.

II. VERANDERINGEN DER BYVOEGELYKE
NAEMWOORDEN.

- §. 67. De byvoegelyke naemwoorden schikken zich in geslacht, getal en geval naer de zelfstandige naemwoorden tot welke zy behooren. Zy hebben over 't algemeen dry uytgangen beantwoordende aen de dry geslachten der substantiva. Den mannelijken uytgang is op *en*, den vrouwelijken op *e* en den onzijdigen eyndigt op verschillende medeklinkers, en somtyds op een klinker, als: *grooten*, *grooten*, *groot*; *schoonen*, *schoone*, *schoon*; *fraeyen*, *fraeye*, *fraey*.
- §. 68. De woordenboeken geven de byvoegelyke naemwoorden op in hunnen onzijdigen vorm. Men heeft er slechts *e* of *en* by te voegen, om hun den mannelijken of vrouwelijken vorm te geven. Wanneer echter het byvoegelyk naemwoord in het onzijdig geslacht maer ééne lettergreep uytmaekt, en eenen korten klinker vóór eene enkele sluytconsonant heeft, dan moet deze sluytconsonant verdubbeld worden, als *laf*, *laffen*, *laffe*; *dor*, *dorren*, *dorre*; *vol*, *vol-len*, *volle*.
- §. 69. De byvoegelyke naemwoorden die in het onzijdig geslacht eyndigen op *f* of *s*, wanneer zy eene lange vokaal tot slotklank hebben, veranderen de *f* in *v* en de *s* in *z*, als: *doof*, *dooven*, *doove*; *grys*, *gryzen*, *gryze*. Z. §. 20 en 21.
- §. 70. Wanneer een byvoegelyk naemwoord voorgaen van het lidwoord *een*, of ook van *eenig*, *zeker*, *menig* of *sommig*, staet vóór een zelfstandig naemwoord van het mannelijke geslacht, alsdan is er een zeer belangryk onderscheyd te maken in den uytgang van het adjectief.

Wanneer het zelfstandig naemwoord eenen

ambtenaer, bedryver, bestierder of dienaer aenduydt en eyndigt op *er*, *aer*, *ier*, of *ling*, als: *arbeyder*, *leeraer*, *hovenier*, *hoveling*: als mede by de woorden *koning*, *vorst*, *prins*, *oversten*, *heer*, *meester*, *knecht*, *onderdaen*, *vriend*, *vyand*, *huysvader*, gelyk ook *man* en *mensch*, gebruykt men het adjectief in den onzydigen vorm, wanneer het op de werking en niet op den persoon zelven ziet: en dan blyft het ook onverbogen. Voorbeelden zullen dit ophelderen. Zoo zegt men: *een groot krygsman*, voor iemand die als krygsman groot is, en daerentegen *een grooten krygsman*, als men wilt te kennen geven dat het een krygsman groot van gestalte is. Insgelyks *een goed koning*, die als koning wel regeert; *een sterk looper*, die sterk loopt; maer *een goeden koning* die goed van aerd is, *een sterken looper*, die sterk van lichaem is, enz.

- §. 71. Een soortelyk onderscheyd is er te maken voor het adjectief staende by een zelfstandig naemwoord van het onzydige geslacht, en voorgaen van het bepalend lidwoord *het*, of ook van *dit* of *dat*. Wanneer men de hoedanigheyd door het adjectief uytgedrukt wilt verbinden aen de soort van dieren of dingen waer toe het zelfstandig naemwoord behoort, dan gebruykt men het adjectief in zyn gewoonlyken onzydigen vorm. Doch als men de hoedanigheyd individueel wilt verbinden aen het dier of ding dat door 't zelfstandig naemwoord beduyd wordt, dan voegt men eene *e* by het adjectief. Dit zal weder door voorbeelden blykbaer worden. *Het zwart peerd is sterker dan het wit*, zegt den natuerkundigen: en hy meent *het peerd van de zwarte soort*. Maer iemand die slechts één zwart en één wit peerd heeft, zal zeggen: *het zwarte peerd is sterker dan het witte*.

Zoo zegt men insgelyks : *het groot schip* , dat is , *het schip van grooter soort* ; maer *het groote schip* , dat is , *het schip dat , in zich zelf beschouwd , door zyne grootte aenmerkelyk is* . En wederom , *dit koninklyk geschenk* , van een ongemeen kostbaer stuk , alhoewel door geenen koning geschonken ; maer , *dit koninklyke geschenk* , van een geschenk dat van den koning voortkomt , al ware het dan ook niet zeer kostbaer .

§. 72. Wanneer het byvoegelyk naemwoord in 't onzydig geslacht de plaets van een zelfstandig bekleedt , neemt het meestal ook de *e* aen ; zoo zegt met , *het verkeerde* , *het betamelyke* , *het schoone* , *het goede* , enz. ; maer men zegt ook , *het goed* en *het kwaed* .

§. 73. De volgende adjectieven zyn onveranderlyk ,
 1.° Die uytgaen op *ley* of *hande* , als : *allerley menschen* , *velerhande geld* , *geschriften van allerley aerd* . 2.° Zulke , welke de stof der dingen aenduyden , als *gouden* , *zilveren* , *steenen* , *houten* , *marmere* , enz. B. V. *eene gouden snuyfdoos* , *een zilveren lepel* , *steenen beelden* , *houten tafels* , *eene marmere zuyl* , enz. 3.° Die , welke van een land of stad ontleend zyn , en op *er* uytgaen , als : *Straetsburger smuyf* , *Paryser kunstwerk* , *Amsterdammer schippers* .
Aenmerkingen . 1.° Vele namen van steden , vooral die uytgaen op *n* of op eenen klinker , kunnen tot zulke adjectieven niet verbogen worden .

2.° Den uytgang *sch* maekt ook vele namen van steden of landen tot adjectieven ; zoo zegt men : *Iersch pekelyleesch* , *Leydsche boter* , *Leuensch bier* , enz.

§. 74. Wanneer telwoorden , tot byvoegelyke naemwoorden gevormd , ter vermeerdering van het

getal , met andere telwoorden verbonden worden , wordt het laetste alleen verbogen , terwyl de overige onveranderd blyven , als : *den een en dertigsten* ; — *den dry honderd zes en veertigsten* ; — *den zeven duyzend acht honderd negen en zestigsten*.

§. 75. De welluydendhejd vordert somtyds dat men by de adjectieven van den regelmatigeng uytgang afwyke. Zoo zegt men wel *eene hoogere verordening* ; maer in tegendeel , *eene verhevenere verordening* , omdat *verhevenere* moeylyk uyt te spreken is en een wangeluyd veroorzaekt. Zoo zegt men ook onverschillig , *de nagelaten gedichten* en *nagelatene gedichten* ; *het onbezonnen gedrag* en *onbezonnene gedrag* , waervan , in het laetste voorbeeld , het eerste het verkieslykste is.

§. 76. *Voorbeeld van verbuyging van byvoegelyke naemwoorden met hunne zelfstandige.*

ENKELVOUD.

Mannelyk. Vrouwelyk. Onzydig.

1. Den sterken leeuw. De schoone daed. Het groote schip.
2. Des sterken leeuws. Der schoone daed. Des grooten schips.
3. Den sterken leeuw. De , der schoone daed. Den grooten schepe.
4. Den sterken leeuw. De schoone daed. Het groote schip.

MEERVOUD.

1. De sterke leeuwen. De schoone daden. De groote schepen.

2. Der sterke leeuwen. Der schoone daden. Der groote schepen.
3. Den sterken leeuwen. De , der schoone daden. Den grooten schepen.
4. De sterke leeuwen. De schoone daden. De groote schepen.

ENKELVOUD.

1. Een zwarten hoed. Eene ronde tafel. Een moedig peerd.
2. Eens zwarten hoeds. Eener ronde tafel. Eens moedigen peerds.
3. Eenen zwarten hoed. Eene , eener ronde tafel. Eenen moedigen peerde.
4. Eenen zwarten hoed. Eene ronde tafel. Een moedig peerd.

§. 77. OVER DE TRAPPEN VAN BETEKENIS.

Het meeste deel der byvoegelyke naamwoorden zyn vatbaer voor dry trappen van beteekenis , welke de meerdere of mindere uytgebreydheyd dier beteekenis uytdrukken. Men noemt die dry trappen , den *stelligen* , den *vergelykenden* en den *overtreffenden*.

I. *Over den stelligen trap.*

Den stelligen trap , of positief , drukt eenvoudig de hoedanigheyd uyt , als : een *hoogen* berg.

II. *Over den vergelykenden trap.*

Den vergelykenden trap , of comparatief , drukt de hoedanigheyd uyt met vergelyking. Hy is dryderley : den comparatief van *gelykheyd* , van *minderheyd* en van *meerderheyd*.

Den comparatief van gelykheyd wordt uytgedrukt door het plaetsen van 't byvoegelyk naemwoord tusschen *zoo* en *als*. B. V. Zyn makker is *zoo kundig als* hy.

Den comparatief van minderheyd wordt uytgedrukt door het plaetsen van 't byvoegelyk naemwoord tusschen *zoo* en *niet als*, of tusschen *minder* en *dan*. B. V. Hy is *zoo driftig niet als* gy. — Gy zyt *minder spaerzaam dan* hy.

Den comparatief van meerderheyd wordt uytgedrukt door byvoeging van *er* by den positief. B. V. *Hoog, hooger*; — *verheven, verhevener*; *zwaer, zwaerder*. (Zie voor dit laetste §. 29.)

III. *Over den overtreffenden trap.*

Den overtreffenden trap, of superlatief, drukt de hoedanigheyd uyt in den hoogsten graed van meerderheyd of minderheyd, en is tweederley: den *volstrekt overtreffenden trap* en den *betrekkelyk overtreffenden trap*.

Den volstrekt overtreffenden trap stelt de hoedanigheyd voor zonder vergelyking, en wordt uytgedrukt door het plaetsen van sommige bywoorden voor het adjectief, als *zeer, bovenmate, uytermate, hoogst*, enz. B. V. De stad is *zeer groot*. — Dit geschenk is my *hoogst aengenaem*.

Den betrekkelyk overtreffenden trap stelt de hoedanigheyd voor met vergelyking, en wordt gevormd door byvoeging van *est*, by verkorting *st*, achter den positief. B. V. *hoog, hoogst, oudtyds hoogst*; — *schoon, schoonst, oudtyds schoonst*.

§. 78 De deelwoorden nemen ook, even als de byvoegelyke naemwoorden, ter aenduyding der voorgestelde trappen van beteekenis, de uytgangen *er* en *st* aen, als, *drukkend, drukkender, druk-*

kendst; — *dringend*, *dringender*, *dringendst*;
— *welsprekend*, *welsprekender*, *welsprekendst*;
— *geleerd*, *geleerder*, *geleerdst*; — *volmaekt*,
volmaekter, *volmaektst*, enz.

Vele deelwoorden nochtans nemen deze uytgangen niet aen, omdat het gebruyk zulks niet gewettigd heeft. Zoo zegt men of schryft men niet *beminnender*, *beminnendst*; — *gelezen*, *gelezenst*; enz. In dergelyke gevallen gebruykt men *meer* of *meest*; *minder* of *minst*, om de verschillende trappen van beteekenis by die deelwoorden uyt te drukken, en men zegt: de *meest gelezene* boeken, enz. Zoo schryft men ook *meer*, *meest* indachtig, enz.

§. 79. Eenige bywoorden van hoedanigheyd en plaets nemen insgelyks de trappen van beteekenis aen; en volgen dezelfde regels als die voor de byvoegelyke naemwoorden, als: *hy schryft fraey*, *fraeyer*, *het fraeyst*; — *hy woont ver*, *verder*, *het verst*, enz.

§. 80. De byvoegelyke naemwoorden eyndigende op *er* of op *st* in den vergelykenden en overtreffenden trap, staen in den onzydigen vorm; zy nemen den uytgang *en* of *e* aen volgens het geslacht der zelfstandige naemwoorden waertoe zy behooren, even als in den stelligen trap (Z. §. 68.) en worden ook op dezelfde wyze verbogen. Men schryft derhalve *den grooteren hof*, — *de grootere stad*, — het *sterkste peerd*, enz. Alleen wordt in den comparatief van meerderheyd, vooral in lange woorden, welluydendheydshalve de verbuysing meer dan elders weggelaten. In de plaets dan van te zeggen: *ik heb nooyt eenen ondragelykeren of hatelykeren hoogmoed aengetroffen*; zegt men: *een' ondragelyker of hatelyker hoogmoed*, enz.

§. 81. By zamengestelde adjectieven neemt alleen

het laetste lid der zamenstelling de veranderingen van uytgang aen, als : *volkomen, volkomener, volkomenst*; — *welluydend, welluydender, welluydendst*; — *goedhertig, goedhertiger, goedhertigst*, enz., niet *vollerkomend, beter luydend*, enz. Men zegge en schryve derhalve ook, *goedkooper, goedkoopst*, van *goedkoop*, en niet, zoo als sommige willen, *beterkoop, bestkoop*.

- §. 82. Sommige byvoegelyke naemwoorden lyden, uyt hoofde van hunne beteekenis, geene vergrooting, als : *den eersten, den tweeden, den anderen, schriftelyk, mondelyk, vierkant, zesjarig, achthoekig*, enz.; ook die, welke geene verbuysing in het geheel hebben, als : *allerley, velerhande, gouden, zilveren*, enz.; en eyndelyk zulke zamengestelde byvoegelyke naemwoorden, by welker eerste gedeelte geene vergrooting kan gedacht worden, als : *beendroog, koolzwart, sneeuwit, yskoud, bloedrood, yzersterk*, enz.
- §. 83. Eenige adjectieven hebben eene onregelmatige vergrooting, als : *goed, beter, best*; — *veel, meer, meest*; — *weynig, minder, minst*. Deze onregelmatige vergrooting ontstaet daeruyt, dat het eene of andere gedeelte dier woorden in ongebruik geraekt is. Zoo is van *goed, goeder, goedest* of *goedst*; van *veel, veler, veelst*, alleen den positief — van *bet, beter, best*; van *min, minder, minst*, van *mee, meer, meest*, alleen den comparatief en den superlatief overig, terwyl *weyniger, weynigst* nog in gebruik is. By andere byvoegelyke naemwoorden is slechts den overtreffenden trapgebruikelyk, als : *uyterst, achterst, benedenst, bovenst, onderst*, enz.

DERDE HOOFDSTUK.

OVER DE TELWOORDEN.

§. 84. De *Telwoorden* dienen om eene hoeveelheid van zekere dingen aen te duyden. Zy drukken of een bepaeld of een onbepaeld getal uit, en worden daerom in *bepaalde* en *algemeene* onderscheyden.

§. 85. *Bepaalde* telwoorden zyn die, welke de hoofd- of grondgetallen aenduyden, als, *een, twee, dry, tien, twintig, honderd*, enz. Dezelve zyn deels wortelwoorden, als, *een, twee, dry, vier, vyf*, enz.; deels afgeleyde, als, *twintig, dertig, veertig*, enz., die met achtervoeging van den uytgang *tig*, van de bovengenoemde afkomen; deels eyndelyk zamengestelde, als, *elf* (eenlif), *twaaelf* (twelf, tweelif) *dertien, veertien*, enz.

§. 86. Het telwoord *een* wordt als het lidwoord verbogen, en onderscheydt zich van hetzelfde alleen daer door, dat het den nadruk der uyt-spraek ontvangt; ook wordt het daerom veelal met twee accenten geteekend, *één*. Het lidwoord *den* voorop hebbende, wordt het als de byvoegelyke naemwoorden verbogen. B. V.

1. <i>Den eenen,</i>	<i>de eene,</i>	<i>het eene.</i>
2. <i>Des eenen,</i>	<i>der eene,</i>	<i>des eenen.</i>
3. <i>Den eenen,</i>	<i>de, der eene,</i>	<i>den eenen.</i>
4. <i>Den eenen,</i>	<i>de eene,</i>	<i>het eene.</i>

Hetzelfde geldt wanneer het is voorafgegaen van eenig voornaemwoord, als *dezen, dien, myn*, enz.

§. 87. De overige bepaalde telwoorden blyven, vóór zelfstandige naemwoorden geplacet, altyd onverbogen, als : *twee mannen, dry huizen, twintig schepen, honderd gulden*, enz.

- §. 88. Zy zyn echter, in sommige gevallen, voor verbuyging vatbaer, wanneer zy namelyk of achter een persoonlyk voornaemwoord, of geheel op zich zelve staen, als: *zy kwamen met hen vieren; wy verdeelden het onder ons twintigen; — niet lang na zessen (na zes uren); zy kwamen met honderden*, enz.
- §. 89. De rangschikkende getallen, van de hoofdetallen gevormd, als *den eersten, tweeden, derden, vierden*, enz., zyn, gelyk de overige byvoegelyke naemwoorden, verbuygelyk. (Z. §. 74.) Zy eyndigen, beneden de twintig, op *den, de*, als, *vyfden, zevenden, elfden*, enz., uytgezonderd *eersten* en *achtsten*; maer boven de twintig, gaen zy uyt op *sten, ste*, als, *twintigsten, dertigsten*, enz.
- §. 90. Somwylen worden de telwoorden als zelfstandige naemwoorden gebezigd, en wel in het vrouwelyke en onzydige geslacht. Vrouwelyk: *eene een, twee eenen, dry zessen; ik heb de negen, gy de zeven, hy de vyf geworpen*. Onzydig: *het twintig, het vyf en twintig, het honderd, het duyzend kost zoo veel*.
- §. 91. Ook laten zich zelfstandige naemwoorden, in er uytgaende, van de telwoorden afleyden, als: *een zestiger*, dat is een man van zestig jaren, of ook een schip van zestig stukken geschut; *vyf en twintiger*, wyn van het gewas des jaers 1825.
- §. 92. *Beyde* beteekent zoo veel als *alle twee*. Het wordt gebruykt, wanneer twee dingen te zamen genomen, of als te zamen genomen beschouwd worden, en komt meestal in het meervoudige getal en als byvoegelyk naemwoord voor, als: *beyde handen gebruyken, aen beyde ooren doof zyn*. Somwylen echter wordt het zelfstandig gebruykt, als: *zy zyn beyde arm; geen van beyde heeft het gedaen*.

- §. 93. Verder worden de telwoorden met het woord *half*, *halve*, zamengesteld, als : *anderhalven stuyver* (ter helft van den tweeden); *derdhalve el laken* (ter helft van de derde el); *vierdhalv*, *vyfthalf*, *zesthalf*, *zévendhalf*, *achthalf*, enz.
- §. 94. De *algemeene* telwoorden bevatten of alle eenheden onbepaald, als : *al*, *ieder*, *iegelyk*, *elk*, *geen*; of een groot gedeelte van dezelve, als : *veel*, *menig*; of slechts een kleyn gedeelte, als : *weynig*, *eenig* (niet het byvoegelyke naemwoord, als, *den eenigen God*), *ettelyke*, *sommige*.
- §. 95. *Elk*, *ieder*, *eenig*, *menig* en *geen* worden, by zelfstandige naemwoorden gevoegd, op de wyze der byvoegelyke verbogen. Op zich zelve staende, zyn *elk*, *ieder*, gelyk mede *elk een*, *een ieder*, *iedereen*, *iegelyk*, en *een iegelyk*, in de verbuiging, *elks*, *ieders*, *elk eens*, *eens ieders* of *eens iederen*, *iedereens*, *iegelyks* en *eens iegelyks*, of *eens iegelyken*. Alle deze woorden hebben uyt kunnen aerd geen meervoud.
- §. 96. *Veel* en *weynig* blyven doorgaens onverbogen, en hebben eenen tweeden naemval achter zich, die echter by woorden van het vrouwe-lyk geslacht en in het meervoud, niet ken- nelyk is, als : *veel yvers*, *veel goeds*, *weynig tyds*, *weynig nuts*; — *veel vreugde*, *weynig moeyte*, *veel hoofden*, *veel zinnen*. Zoo ook *een weynig waters*, *een weynig wyns*.
- §. 97. Hetzelfde geldt omtrent *meer* en *minder*, als : *meer gelds*, *meer wyns*, *minder waters*, *min- der vreugd*, *minder menschen*, *minder zorge*: *veel* echter wordt ook dikwerf voor zelfstan- dige naemwoorden in het meervoud, op de wyze der overige byvoegelyke naemwoorden, ver- bogen, als : *vele menschen*, *vele goederen*, enz. — Hetzelfde heeft plaets omtrent *weynig*, wanneer daer voor het bepalend lidwoord of oei.

een voornaemwoord komt, als : *de weynige moeyte ; het weynige goed ; deze weynige redenen ; uwe weynige voorzorg*, enz.

- §. 98. Voorts moet omtrent alle deze woorden, met uytzondering van *weynig*, nog aengemerkt worden, dat zy in den tweeden naemval van het meervoud op *er* eyndigen, het zy zy met of zonder een zelfstandig naemwoord voorkomen, als : *veler*, of *veler menschen begeerte ; eeniger, sommiger, ettelyker*, of ook *eeniger*, enz. *menschen handelwyze*. Hetzelfde is toepasselyk op *beyde*, *alle*, als : *beyder*, of *beyder vaderen zorg ; aller of aller menschen lot*.

VIERDE HOOFDSTUK.

OVER DE VOORNAEMWOORDEN.

- §. 99. De *Voornaemwoorden* worden in de plaats van de naemwoorden gesteld, om eene lastige herhaling te vermyden, of dienen ter aenwyzing van persoonen en zaken, onderscheyden van alle andere. Zy worden in twee hoofsoorten onderscheyden : *zelfstandige of persoonlyke* en *byvoegelyke voornaemwoorden*.

I. Persoonlyke Voornaemwoorden.

- §. 100. De persoonlyke voornaemwoorden vervangen de namen van persoonen zelven, of van zaken als persoonen voorgesteld.

Men onderscheydt in de tael dry persoonen. Den eersten persoon of den sprekenden noemt zich *ik*, in het meervoud *wy*; den tweeden, tot wien men spreekt, heet *gy*, enkel- en meervoud; en den derden persoon, of elk ding waarvan gesproken wordt, drukt men uyt door *hy*, *zy*, *het* en *men*.

By de twee eerste persoonen wordt van geen geslacht melding gemaekt, omdat dit altyd kenbaer is. By den derden persoon komen de dry geslachten in aenmerking. *Men* wordt alleen in het enkelvoud gebruykt, en stelt den persoon onbepaaldelyk en zonder geslacht voor.

§. 101. *Verbuysing der persoonlyke Voornaemwoorden.*

Eersten persoon.

ENKELVOUD.

MEERVOUD.

1. Ik.	Wy.
2. Myns, myner (van my).	Onzer (van ons).
3. My (aen my).	Ons (aen ons).
4. My.	Ons.

Tweeden persoon.

ENKELVOUD.

MEERVOUD.

1. Gy.	Gy.
2. Uws, uwer (van u).	Uwer (van u).
3. U (aen u).	U (aen u).
4. U.	U.

Derden persoon.

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Hy.	Zy.	Het.
2. Zyns, zyner (van hem).	Haer (van haer).	Van het.
3. Hem (aen hem).	Haer (aen haer).	Het (aen het).
4. Hem.	Haer.	Het.

MEERVOUD.

1. Zy.	Zy.	Zy.
2. Hunner (van hen).	Harer (van (haer).	Hunner (van hen).
3. Hun (aen hen).	Haer (aen haer).	Hun (aen hen).
4. Hen.	Haer.	Hen.

§. 102. De beyde vormen van den tweeden naemval, *mys* en *myner*; *uws* en *uwer*, kunnen onberispelyk, zonder onderscheyd van geslacht, gebruykt worden. Men mag echter ook *mys* en *uws* voor het mannelyke, *myner* en *uwer*, voor het vrouwelyke bezigen.

Zyns en *zyner* zyn natuerlyk beyde alleen ter aanduyding van een mannelyken persoon geschikt. Vele echter geven aen het eerste den voorrang.

Gy, dat hedendaegs zoo in het enkel-als meervoud gebruykt wordt, is, in zynen oorsprong, alleen meervoudig. Voor het enkelvoud was oudtyds *du*, en in de verbogene naemvallen *dy* in gebruyk; doch dit *du* en *dy* is nu buyten gebruyk gesteld.

Voor *wy*, *gy*, *zy* gebruykt men somtyds, doch meest in poezy of in gemeenzamen styl, het zachtere *we*, *ge*, *ze*.

Hun en *hen* zyn eygenlyk niet dan door dialectvershil onderscheyden. Het gebruyk echter heeft gewild dat het eerste in den derden, het andere in den vierden naemval zou gebezigt worden.

Voor *haer* zegt men ook somtyds *heur*, ter vermyding van eene onaengename klanksherhaling.

§. 103. De persoonlyke voornaemwoorden nemen somtyds de woorden *zelf* en *alleen* achter zich, om daerdoor alle andere personen uyt te sluyten.

Deze voornaemwoorden worden verbogen, en het woordje *zelf* schikt zich in getal, geslacht en geval naer die voornaemwoorden, waerby het voorkomt, als mede naer de zelfstandige naemwoorden, achter welke het somtyds op gelyke wyze geplaetst wordt, als: *den Vader zelf heeft het gezeyd. Ik heb het den broeder zelven gegeven.* Het woord *alleen* blyft onverbogen, als: *ik alleen ben er geweest. Wy alleen spraken er over.*

§. 104. *Verbuysing der persoonlyke Voornaemwoorden met het woord zelf.*

Eersten persoon.

ENKELVOUD.

Mannelyk.

Vrouwelyk.

1. Ik zelf.	Ik zelve.
2. Myns zelfs (van my zelven).	Van my zelve.
3. My zelven (aen my zelven).	My zelve (aen my zelve).
4. My zelven.	My zelve.

Tweeden persoon.

ENKELVOUD.

Mannelyk.

Vrouwelyk.

1. Gy zelf.	Gy zelve.
2. Uws zelfs (van u zelven).	Van u zelve.
3. U zelven (aen u zelven).	U zelve (aen u zelve).
4. U zelven.	U zelve.

Derden persoon.

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Hy zelf.	Zy zelve.	Het zelf.
2. Zyns zelfs (van hem zelven).	Van haer zelve.	Van het zelve.
3. Hem zelven (aen hem zelven).	Haer zelve (aen haer zelve).	Het zelve (aen het zelve).
4. Hem zelven.	Haer zelve.	Het zelf.

Het meervoud vertoont geene moeyelykheyd. In alle gevallen en voor alle personen schryft men *zelven*.

§. 105. Hierby moet aengemerkt worden dat dit *zelf* nooyt eene *s* achteraan ontvangt, dan alleen in den tweeden naemval, *myns zelfs*, *uws zelfs*, enz. *Zelfs* is anders eygenlyk een bywoord, zoo veel als *ook* beteekenende. In de volgende uytdrukking worden *zelf* en *zelfs* kenelyk onderscheyden: *ik zelf heb hem gezien*, *ja ik heb zelfs met hem gesproken*.

§. 106. Het woord *zich* wordt gebruykt in de plaets van alle andere voornaemwoorden in den derden persoon, wanneer dezelve het *voorwerp* of de *bepaling* uytmaken by een *onderwerp*, waarvan de werking tot den werker terug keert. Het ondergaet in de verbuyging geene verandering, als: *Hy bedriegt zich*, *Den man spreekt van zich*, *De vrouw kleedt zich*, *De menschen vergissen zich*.

II. Byvoegelyke Voornaemwoorden.

§. 107. De byvoegelyke voornaemwoorden ; aldus genoemd omdat zy meerendeels voor de zelfstandige geplaetst worden , dienen om eene enkele zaak van alle andere van dezelfde soort te onderscheyden , als : *deze daed , uw boek , welken man.*

Men verdeelt dezelve in vier soorten , namelyk , in 1.) *bezittelyke* , 2.) *aenwyzende* , 3.) *vragende* en 4.) *betrekkelyke* voornaemwoorden.

1. *Bezittelyke Voornaemwoorden.*

§. 108. De bezittelyke voornaemwoorden wyzen dingen aen , onderscheyden van alle andere , tevens met betrekking tot den bezitter , en zyn de volgende : *myn , ons , uw , zyn , haer en hun.*

Myn en *ons* hebben betrekking tot den eersten persoon , in het enkel- en meervoud ; *uw* tot den tweeden persoon , in beyde getallen ; *zyn* en *hun* eygenen iets toe aen den derden persoon , het eerste aen een enkelen , het laetste aen meerdere ; doch zy worden alleen gebruykt in betrekking tot woorden van het mannelijke of onzijdige geslacht , terwyl voor die van het vrouwelyke , in beyde getallen , *haer* gebezigd wordt. Dit laetste *haer* wordt ook somtyds *heur* geschreven , tot vermyding van wanklank.

§. 109. *Verbuiging der bezittelyke voornaemwoorden.*

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. <i>Myn.</i>	<i>Myne.</i>	<i>Myn.</i>

2. Myns.	Myner.	Myns.
3. Mynen.	Myne, myner.	Mynen.
4. Mynen.	Myne.	Myn.

MEERVOUD.

1. Myne.	Myne.	Mync.
2. Myner.	Myner.	Myner.
3. Mynen.	Myne, myner.	Mynen.
4. Myne.	Myne.	Mync.

Op gelyke wyze verbuygt men *uw*, *uwe*, *uw*; *zyn*, *zyne*, *zyn*; *haer*, *hare*, *haer*; *hun*, *hunne*, *hun*.

Ons, *onze*, *ons*, waervan het mannelyke ook *onzen* geschreven wordt, maekt in den tweeden naenval *onzes*, *onzer*, *onzes*. In de overige gevallen van beyde getallen is deszelfs verbuyging gelyk aen die van *myn*, *myne*, *myn*.

§. 110. De bezittelyke voornaemwoorden, die, met het bepalend lidwoord voor zich, zonder zelfstandig naemwoord gebruykt worden, verbuygt men als volgt.

ENKELVOUD.

	<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Den mynen.	De myne.		Het myne.
2. Des mynen.	Der myne.		Van het myne.
3. Den mynen.	De, der myne.		Aen het myne.
4. Den mynen.	De myne.		Het myne.

MEERVOUD.

	<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. De myne.	De myne.		De myne.

2. Der myne.	Der myne.	Der myne.
3. Den mynen.	De, der myne.	Den mynen.
4. De myne.	De myne.	De myne.

Op dezelfde wyze worden de andere bezittelyke voornaemwoorden met het lidwoord verbogen.

2. *Aenwyzende Voornaemwoorden.*

§. 111. De aenwyzende voornaemwoorden wyzen meer of min bepaeldelyk persoonen of zaken aen, en zyn : *dezen, deze, dit; dien, die, dat; genen, gene, geen; denzelven, dezelve, hetzelfde, denzelfden, dezelfde, hetzelfde; denge- nen, degene, hetgene; diengenen, diegene, datgene; zulk of zulken, zulke, zulk; zeker of zekeren, zekere, zeker; dergelyken, dergelyke, dergelyk* (ook *desgelyken, enz.*); *dusdanigen, dusdanige, dusdanig; zoodanigen, zoodanige, zoodanig; elk of elken, elke, elk, enz.*

Eenige dezer voornaemwoorden nemen ook het woordje *een* voor of achter zich, als : *een ieder, iedereen, elk een, enz.*

§. 112. *Verbuyging van het woord dezen.*

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Dezen.	Deze.	Dit.
2. Dezes.	Dezer.	Dezes (van dit).
3. Dezen.	Deze, dezer.	Dit, dezen (aen dit).
4. Dezen.	Deze.	Dit.

MEERVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Deze.	Deze.	Deze.
2. Dezer.	Dezer.	Dezer.
3. Deze, de- zen.	Dcze, dezer.	Deze, dezen,
4. Deze.	Dcze.	Deze.

Op gelyke wyze verbuygt men het woord *ge-
nen, gene, geen* (of *gene*).

2. Naemval, *genes, gener, genes, van geen*, enz.

§. 113. *Verbuyging van het woord dien, die, dat.*

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Dien.	Die.	Dat.
2. Diens.	Dier.	Diens (van dat).
3. Dien.	Die, dier.	Dat, dien, (aen dat).
4. Dien.	Die.	Dat.

MEERVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Die.	Die.	Die.
2. Dier.	Dier.	Dier.
3. Dien.	Die, dier.	Dien.
4. Die.	Die.	Die.

§. 114. *Verbuiging van het woord* denzelven ,
dezelve , hetzelve.

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. Denzelven.	Dezelve.	Hetzelve.
2. Deszelfs , deszelven.	Derzelver.	Deszelfs , des- zelven.
3. Denzelven.	Dezelve , derzel- ver.	Hetzelve.
4. Denzelven.	Dezelve.	Hetzelve.

MEERVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. Dezelve.	Dezelve.	Dezelve.
2. Derzelver.	Derzelver.	Derzelver.
3. Denzelven.	Dezelve , derzel- ver.	Denzelven.
4. Dezelve.	Dezelve.	Dezelve.

Aenmerking. Den tweeden naemval van 't vrouwelyk enkelv. en den tweeden van 't meervoud der dry geslachten maekt ook *derzelve*. Men gebruykt *derzelver* wanneer het woord dat den tweeden naemval veroorzaekt achter 't voornaemw. staet , en *derzelve* , wanneer dit voornaemwoord volgt. B. V. *Derzelver aerd — den aerd derzelve*.

§. 115. *Verbuiging van het woord* denzelfden ,
dezelfde , hetzelfde.

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. Denzelfden.	Dezelfde.	Hetzelfde.

2. Deszelfden.	Derzelfder.	Deszelfden.
3. Denzelfden.	Dezelfde, der- zelfder.	Hetzelfde.
4. Denzelfden.	Dezelfde.	Hetzelfde.

MEERVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Dezelfde.	Dezelfde.	Dezelfde.
2. Derzelfder.	Derzelfder.	Derzelfder.
3. Denzelfden.	Dezelfde, der- zelfder.	Denzelfden.
4. Dezelfde.	Dezelfde.	Dezelfde.

Zie de *Aenmerking* op §. 114, welke hier ook geldt.

§. 116. *Verbuysing van het woord dengenen, degene, hetgene.*

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Dengenen.	Degene.	Hetgene <i>of</i> het- geen.
2. Desgenen.	Dergene.	Desgenen.
3. Dengenen.	Degene, dergene.	Hetgene.
4. Dengenen.	Degene.	Hetgene <i>of</i> het- geen.

MEERVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Degene.	Degene.	Degene.
2. Dergene.	Dergene.	Dergene.
3. Dengenen.	Degene, dergene.	Dengenen.
4. Degene.	Degene.	Degene.

§. 117. *Verbuiging van het woord diengenen, diegene, datgene.*

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Diengenen. Diegene.		Datgene of datgeen.
2. Diensgenen. Diergene.		Diensgenen.
3. Diengenen. Diegene, diergene.		Datgene.
4. Diengenen. Diegene.		Datgene of datgeen.

MEERVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Diegene.	Diegene.	Diegene.
2. Diergene.	Diergene.	Diergene.
3. Diengenen.	Diegene, diergene.	Diengenen.
4. Diegene.	Diegene.	Diegene.

§. 118. *Verbuiging van het woord zulk, zulke, zulk.*

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Zulk of zulken.	Zulke.	Zulk.
2. Zulks.	Zulker.	Zulks.
3. Zulken.	Zulke, zulker.	Zulken.
4. Zulken.	Zulke.	Zulk.

MEERVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Zulke.	Zulke.	Zulke.
2. Zulker.	Zulker.	Zulker.

3. Zulken.	Zulke, zulker.	Zulken.
4. Zulke.	Zulke.	Zulke.

Aenmerking. *Zulks* wordt zelden gebezigd, ten zy zelfstandig voor *dat*, als: *Zulks had ik niet gedacht.*

§. 119. *Zeker* wordt in de verbogene naemvallen niet gebruykt dan met de voorzetsels *van*, *aen*, enz. *Desgelyk*, *dusdanig*, *zoodanig*, worden ook meestal vervoegd met voorzetsels in den tweeden en derden naemval. Men mag nogtans zeggen, *desgelyken mans*, *dusdaniger vrouw*. En insgelyks, *zoodanigen manne*, *dergelyker vrouwe* (Z. §. 52.) In het meervoud volgen zy ook de verbuiging van *zulk*. §. 118.

§. 120. *Verbuiging van het woord elk, elke, elk.*

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Elk of elken.	Elke.	Elk.
2. Elks.	Elker.	Elks.
3. Elken.	Elke, elker.	Elken.
4. Elken.	Elke.	Elk.

Zonder meervoud.

§. 121. Wanneer de aenwyzende voornaemwoorden het woordje *een* by zich nemen, dan wordt alleen dit laetste en niet het voornaemwoord verbogen, als: *zoodanig een*, *zoodanig eenen*, enz. (Z. §. 46.)

3. *Vragende Voornaemwoorden.*

§. 122. De vragende voornaemwoorden dienen om te vragen naer persoonen of zaken, onderschey-

den van alle andere, en zyn : *wie* , *wat* ; *welk* of *welken* , *welke* , *welk* , en *hoedanigen* , *hoedanige* , *hoedanig*.

Met *wie* vraegt men , in het algemeen , naer persoonen , als : *wie heeft dat gedaen? Wiens huys is dat?*

Met *welk* vraegt men bepaelder naer persoonen of zaken , als : *wie heeft u dat gezegd? uw vriend. Welken vriend?*

Met *wat* vraegt men naer voorwerpen , van welke nog niet bekend is of het persöonen of zaken zyn , en , in het laetste geval , van welk getal of geslacht de zaken zyn , als : *wat zegt gy? Wat zoekt gy?*

Wanneer men eygenlyk den aerd of de hoedanigheyd van eenen persoon of eene zaak bedoelt , dan vraegt men met het woord *hoedanig* , als : *hoedanigen man — hoedanige vrouw heeft u dat verhaeld?*

§. 123. *Verbuyging van het woord wie, wat.*

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
1. Wie.	Wie.	Wat. <i>Dit wordt</i>
2. Wiens.	Wier.	<i>niet verbogen.</i>
3. Wien.	Wie.	
4. Wie.	Wie.	

MEERVOUD.

<i>Mannelyk en Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
	Zonder meervoud.
1. Wie.	
2. Wier.	
3. Wie, wien.	
4. Wie.	

Aenmerking. Het onzydige *wat*, op zich zelf staende, wordt alleen in den eersten en vierden naemval van het enkelvoud gebruykt. In andere gevallen verkiest ons taelgebruyk het bywoord *waer* met een voorzetsel, *waervan*, *waeraen*, in stede van *van wat*, *aen wat*.

§. 124. *Verbuiging van het woord welk, welke, welk.*

ENKELVOUD.

Mannelyk. *Vrouwelyk.* *Onzydig.*

1. Welk of welken.	Welke.	Welk.
2. Welks.	Welker.	Welks.
3. Welken.	Welke, welker.	Welk, welken.
4. Welken.	Welke.	Welk.

MEERVOUD.

Mannelyk. *Vrouwelyk.* *Onzydig.*

1. Welke.	Welke.	Welke.
2. Welker.	Welker.	Welker.
3. Welken.	Welke, welker.	Welken.
4. Welke.	Welke.	Welke.

§. 125. Met *hoedanig* is het even zoo gelegen als met *dusdanig*, enz. Z. §. 119.

Wanneer *welk* en *hoedanig* het woordje *een* achter zich nemen, dan wordt alleen dit laetste verbogen. Z. §. 121.

4. *Betrekkelijke Voornaemwoorden.*

§. 126. De betrekkelijke voornaemwoorden wyzen bepaeldelyk op reeds genoemde personen of zaken, en zyn : *die*, *dat*; *wie*, *wat*; *welk* of *welken*, *welke*, *welk*; en *denwelken*, *dewelke*, *hetwelk*.

Die en *wie* worden verbogen als het vragend voornaemwoord *wie*, §. 123.

Dat en *wat* worden niet verbogen.

Welk, als het vragend voornaemwoord, §. 124.

Het min gebruykelyke *denwelken*, *dewelke*, *hetwelk*, is in de verbuiging aen *denzelven* gelyk (Z. §. 114.); met uytzondering van den tweeden naemval enkelvoud, waer men alleen *deswelken*, en niet *deswelks*, zegt.

VIJFDE HOOFDSTUK.

OVER DE WERKWOORDEN.

1. *Derzelve* aerd en hoofdsoorten.

§. 127. Het *Werkwoord* is een woord dat den staet of de werking van persoonen of zaken uytdukt.

In dezen zin, *den mensch is sterfelyk*, vindt men een zelfstandig naemwoord, te weten, *den mensch*; een byvoegelyk naemwoord, dat zekere hoedanigheyt uytdukt, te weten, *sterfelyk*; en het woord *is*, door hetwelk men bevestigt dat de hoedanigheyt van *sterfelyk* aen den mensch past.

Het woord *mensch* wordt genoemd *onderwerp*; het woord *is*, noemt men *werkwoord* of *koppelwoord*; en het woord *sterfelyk* noemt men *gezegde*. Uyt die dry woorden ontstaet een *Voorstel*.

§. 128. Daer is slechts één werkwoord dat op zich zelf bestaet, namelyk *wezen* of *zyn*. Alle andere werkwoorden drukken zekere hoedanigheyt uyt, en zyn dáerom werkwoorden, omdat zy tevens het denkbeeld van *wezen* of *zyn*, dat is van het bestaen in zich besluyten. Als ik zeg: *het peerd loopt*, is dit zoo veel gezegd als, *het peerd is loopende*.

In dit werkwoord *loopt* is het koppelwoord verborgen, en ligt opgesloten in het gezegde.

- §. 129. Naerdien alle werkwoorden, *wezen* of *zyn* alleen uytgezonderd, zekere hoedanigheyd insluyten, zoo kunnen zy in byvoegelyke naemwoorden vervormd worden, welke alsdan *Deelwoorden* heeten, en in *tegenwoordige* en *verledene* onderscheyden worden; zoo heeft men b. v. van *lezen*, *lezende*, tegenwoordig, en *gelezen* verleden deelwoord.
- §. 130. Het gezegde door het werkwoord uytgedrukt, eene daed of werking aenduydende, vordert iets waerop de werking overgaet, en dat dus lydend is; of de daed bepaelt zich by het wezen dat dezelve verrigt. Hierdoor verkrygt men twee hoofdsoorten van werkwoorden: *bedryvende* en *onzydige*.
- §. 131. Een bedryvend werkwoord drukt de daed of de handeling uyt die door 't onderwerp verrigt wordt, zoodanig, dat zy regtstreeks overgaet op iets anders, als: *God beloont de deugd*. Datgene waerop de handeling overgaet, noemt men *voorwerp*.
- §. 132. Een onzydig werkwoord drukt of wel den staet van het onderwerp uyt, als: *de zon schynt*; — of eene daed die by het onderwerp blyft, als: *het peerd loopt*, enz. Hier gaet de daed op geen voorwerp over, maer kan alleen ten aenzien van *plaats*, *middel*, enz. nader bepaeld worden, als: *het peerd loopt in de weyde*.
- §. 133. De werkwoorden zyn aen zeer vele veranderingen, welke men *Vervoeging* noemt, onderworpen. By de vervoeging der werkwoorden moet men dry zaken in acht nemen: 1. de *Wyzen*, 2. de *Tyden* en 3. de *Persoonen*.

2. *Wyzen der Werkwoorden.*

- §. 134. De *Wyzen* der werkwoorden zyn de onderscheydene manieren van nyt te drukken hetgene

wat het werkwoord beteekent. Daer zyn er vier, de *onbepaelde*, de *aentoonende*, de *byvoegende* en de *gebedende* wys.

De *onbepaelde* wys duydt den staet of de werking van het onderwerp aen, zonder bepaling van getal of van persoonen, alleen met aenwyzing van tyd, als : *leeren*, *geleerd hebben*, *zullen leeren*.

De *aentoonende* wys duydt den staet of de werking van het onderwerp regtstreeks aen, en onafhankelyk van cenige voorafgaende woorden, als : *ik heb geleerd*, *ik zal leeren*.

De *byvoegende* wys drukt den staet of de werking van het onderwerp voorwaardelyk uyt, of als afhingende van iets anders, als : *ik wenschte dat hy vlytig ware*.

De *gebedende* wys voegt het gezegde als een bevel, vermaning of verzoek by het onderwerp, B. V. *jongelingen*, *weest neerstig*.

3. Tyden der Werkwoorden.

§. 135. De *Tyden* zyn wyzigingen van het werkwoord welke te kennen geven of den staet of de handeling van het onderwerp, door het werkwoord uytgedrukt, behoort tot het *tegenwoordige*, het *verledene* of het *toekomende*. Men onderscheydt dus dry tyden, welke deze benaming hebben. Doch, behalve deze dry tyden, zyn er nog dry andere, welke op de eerstgenoemde betrekking hebben. In de vervoeging der werkwoorden heeft men van die zes tyden deze opeenvolging aengenomen :

- 1.) Den *tegenwoordigen* tyd, voorstellende den staet of de werking van het onderwerp in den oogenblik, waerin men spreekt, als : *ik schryf eenen brief*.
- 2.) Den *eersten* *betrekkelyk verleden* tyd, voor-

- stellende den staet of de werking ale tegenwoordig in eenen tyd, die voorby is, als : *wy wandelden toen men ons de tyding gebragt heeft.*
- 3.) Den *volstrekt verleden* tyd, voorstellende den staet of de werking als geheel geëyndigd in den tyd, waerin men spreekt, als : *ik heb dien boek gelezen.*
- 4.) Den *tweeden betrekkelijk verleden* tyd, voorstellende den staet of de werking niet alleen geëyndigd in zich zelve, maer ook ten opzichte van iets anders dat mede reeds voorby is, als : *ik had dien boek gelezen, wanneer gy hem gevraegd hebt.*
- 5.) Den *toekomenden* tyd, den staet of de werking voorstellende in eenen tyd die nog niet is, als : *ik zal morgen eene wandeling doen.*
- 6.) Den *betrekkelijk toekomenden* tyd, aenduydende den staet of de werking als reeds voorby in eenen tyd die nog komen moet, als : *ik zal den boek gelezen hebben, wanneer gy komen zult.*

Daerenboven zyu er twee tyden die voorkomen als afhangerende van eene voorwaerde, namelyk den tegenwoordigen en den verleden. Men noemt ze daerom *voorwaerdelyk* tegenwoordigen en *voorwaerdelyk* verleden tyd : wy zullen ze in de vervoeging laten volgen na den gewoonlyken tegenwoordigen en verleden tyd, welke *stellig*, dat is van geene voorwaerde afhangerende, zyn.

4. *Persoonen der Werkwoorden.*

- §. 136. Door *Persoonen* by de werkwoorden verstaet men de onderwerpen waervan den staet of de werking door de werkwoorden aangeduyd wordt. Deze onderwerpen worden of door zelfstandige naemwoorden of door persoonlyke voor-naemwoorden uytgedrukt. Z. §. 100 en volg.

5. *Hulpwoorden.*

§. 137. Om de werkwoorden te vervoegen bedient men zich van vier hulpwoorden, te weten : *zullen, hebben, zyn en worden.*

Vervoeging van de hulpwoorden zullen, hebben, zyn en worden.

I. *Zullen.*

Dit hulpwoord heeft, behalve de onbepaalde wyze en het deelwoord, slechts twee tyden, den *stellig* en den *voorwaerdelyken*. Den eersten dient tot het vormen van den *toekomenden* en *betrekkelyk toekomenden* tyd by alle werkwoorden; den tweeden dient, insgelyks by alle werkwoorden tot het maken van den *voorwaerdelyk tegenwoordigen* en den *voorwaerdelyk verled*en tyd.

Onbepaalde wyze. Zullen. Deelwoord. Zullende.
Stelligen tyd. Voorwaerdelyken tyd.

ENKELV.

Ik zal,
 Gy zult,
 Hy, zy, men zal.

ENKELV.

Ik zoude of zou,
 Gy zoudet of zoudt,
 Hy, zy, men zoude of zou.

MEERV.

Wy zullen,
 Gy zult,
 Zy zullen.

MEERV.

Wy zouden,
 Gy zoudet of zoudt,
 Zy zouden.

II. *Hebben.*

Onbepaalde wyze. Deelwoorden.
Teg. tyd. Hebben. Tegenw. Hebbende.
Verl. tyd. Gehad hebben. Verleden. Gehad.
Toek. tyd. Zullen hebben.

AENTOONENDE WYZE. BYVOEGENDE WYZE.*Tegenwoordigen tyd.*

ENKELV.

Ik heb,
Gy hebt,
Hy, zy, men heeft.

ENKELV.

Dat ik hebbe,
— gy hebbet,
— hy, zy, men hebbe.

MEERV.

Wy hebben,
Gy hebt,
Zy hebben.

MEERV.

Dat wy hebben,
— gy hebbet,
— zy hebben.

Voorw. tegenw. tyd.

ENKELV.

Ik zoude hebben,
Gy zoudet hebben,
Hy, zy, men zoude hebben.

MEERV.

Wy zouden hebben,
Gy zoudet hebben,
Zy zouden hebben.

Eersten betrekkelijk verleden tyd.

ENKELV.

Ik had,
Gy hadt,
Hy, zy, men had.

ENKELV.

Dat ik hadde,
— gy haddet,
— hy, zy, men hadde.

MEERV.

Wy hadden,
Gy hadt,
Zy hadden.

MEERV.

Dat wy hadden,
— gy haddet,
— zy hadden.

Volstrekt verleden tyd.

ENKELV.

ENKELV.

Ik heb gehad,	Dat ik hebbe gehad,
Gy hebt gehad,	— gy hebbet gehad,
Hy, zy, men heeft gehad.	— hy, zy, men hebbe gehad.

MEERV.

MEERV.

Wy hebben gehad,	Dat wy hebben gehad,
Gy hebt gehad,	— gy hebbet gehad,
Zy hebben gehad.	— zy hebben gehad.

Voorw. verl. tyd.

ENKELV.

Ik zoude gehad hebben,
Gy zoudet gehad hebben,
Hy, zy, men zoude gehad hebben.

MEERV.

Wyzouden gehad hebben,
Gy zoudet gehad hebben,
Zy zouden gehad hebben.

Tweeden betrekkelyk verleden tyd.

ENKELV.

ENKELV.

Ik had gehad,	Dat ik hadde gehad,
Gy hadt gehad,	— gy haddet gehad,
Hy, zy, men had gehad.	— hy, zy, men hadde gehad.

MEERV.

MEERV.

Wy hadden gehad,	Dat wy hadden gehad,
Gy hadt gehad,	— gy haddet gehad,
Zy hadden gehad.	— zy hadden gehad.

Toekomenden tyd.

ENKELV.

Ik zal hebben ,
 Gy zult hebben ,
 Hy , zy , men zal hebben.

MEERV.

Wy zullen hebben ,
 Gy zult hebben ,
 Zy zullen hebben.

Betrekkelijk toek. tyd.

ENKELV.

Ik zal gehad hebben ,
 Gy zult gehad hebben ,
 Hy , zy , men zal gehad
 hebben.

MEERV.

Wy zullen gehad hebben,
 Gy zult gehad hebben ,
 Zy zullen gehad hebben.

GEBIEDENDE WYZE.*Enkelv.* Heb.*Meerv.* Hebt.

III. Zyn.

*Onbepaalde wyze.**Deelwoorden.**Teg. tyd.* Zyn of wezen.*Tegenwoordig.* Zynde.*Verl. tyd.* Geweest zyn.*Verleden.* Geweest.*Toek. tyd.* Zullen zyn.**AENTOONENDE WYZE. BYVOEGENDE WYZE.***Tegenwoordigen tyd.*

ENKELV.

ENKELV.

Ik ben ,
 Gy zyt ,
 Ily , zy , men is.

Dat ik zy ,
 — gy zyt ,
 — hy , zy , men zy.

MEERV.

Wy zyn ,
Gy zyt ,
Zy zyn.

MEERV.

Dat wy zyn ,
— gy zyt ,
— zy zyn.

Voorw. tegenw. tyd.

ENKELV.

Ik zoude zyn ,
Gy zoudet zyn ,
Hy, zy, men zoude zyn.

MEERV.

Wy zouden zyn ,
Gy zoudet zyn ,
Zy zouden zyn.

Eersten betrekkelyk verleden tyd.

ENKELV.

Ik was ,
Gy waert ,
Hy, zy, men was.

ENKELV.

Dat ik ware ,
— gy waret ,
— hy, zy, men ware.

MEERV.

Wy waren ,
Gy waert ,
Zy waren.

MEERV.

Dat wy waren ,
— gy waret ,
— zy waren.

Volstrekt verleden tyd.

ENKELV.

Ik ben geweest ,
Gy zyt geweest ,
Hy, zy, men is geweest.

ENKELV.

Dat ik zy geweest ,
— gy zyt geweest ,
— hy, zy, men zy geweest.

MEERV.

Wy zyn geweest ,
Gy zyt geweest ,
Zy zyn geweest.

MEERV.

Dat wy zyn geweest ,
— gy zyt geweest ,
— zy zyn geweest.

Voorw. verl. tyd.

ENKELV.

Ik zoude geweest zyn ,
 Gy zoudet geweest zyn ,
 Hy, zy, men zoude ge-
 weest zyn.

MEERV.

Wy zouden geweest zyn ,
 Gy zoudet geweest zyn ,
 Zy zouden geweest zyn.

Tweeden betrekkelyk verleden tyd.

ENKELV.

Ik was geweest ,
 Gy waert geweest ,
 Hy, zy, men was geweest.

ENKELV.

Dat ik ware geweest ,
 — gy waret geweest ,
 — hy, zy, men ware geweest.

MEERV.

Wy waren geweest ,
 Gy waert geweest ,
 Zy waren geweest.

MEERV.

Dat wy waren geweest ,
 — gy waret geweest ,
 — zy waren geweest.

Toekomenden tyd.

ENKELV.

Ik zal zyn ,
 Gy zult zyn ,
 Hy, zy, men zal zyn.

MEERV.

Wy zullen zyn ,
 Gy zult zyn ,
 Zy zullen zyn.

Betrekkelijk toek. tyd.

ENKELV.

Ik zal geweest zyn,
Gy zult geweest zyn,
Hy, zy, men zal geweest zyn.

MEERV.

Wy zullen geweest zyn,
Gy zult geweest zyn,
Zy zullen geweest zyn.

GEBIEDENDE WYZE.

Enkelv. zy of wees. Meerv. zyt of weest.

IV. Worden.

Onbepaalde wyze. Deelwoorden.

Teg. tyd. Worden. Tegenw. Wordende.
Verl. tyd. Geworden zyn. Verleden. Geworden.
Toek. tyd. Zullen worden.

AENTONENDE WYZE. BYVOEGENDE WYZE.

Tegenwoordigen tyd.

ENKELV.

Ik word,
Gy wordt,
Hy, zy, men wordt.

MEERV.

Wy worden,
Gy wordt,
Zy worden.

Voorw. tegenw. tyd.

ENKELV.

Ik zoude worden,
Gy zoudet worden,
Hy, zy, men zoude worden.

ENKELV.

Dat ik worde,
— gy wordet,
— hy, zy, men worde.

MEERV.

Dat wy worden,
— gy wordet,
— zy worden.

MEERV.

Wy zouden worden ,
Gy zoudet worden ,
Zy zouden worden .

Eersten betrekkelyk verleden tyd.

ENKELV.

Ik werd *of* wierd ,
Gy werdt *of* wierdt ,
Hy, zy, men werd *of* wierd .

ENKELV.

Dat ik werde *of* wierde ,
— gy werdet *of* wierdet ,
— hy, zy, men werde *of*
wierde .

MEERV.

Wy werden *of* wierden ,
Gy werdt *of* wierdt ,
Zy werden *of* wierden .

MEERV.

Dat wy werden *of* wierden ,
— gy werdet *of* wierdet ,
— zy werden *of* wierden .

Volstrekt verleden tyd.

ENKELV.

Ik ben geworden ,
Gy zyt geworden ,
Hy, zy, men is geworden .

ENKELV.

Dat ik zy geworden ,
— gy zyt geworden ,
— hy, zy, men zy geworden .

MEERV.

Wy zyn geworden ,
Gy zyt geworden ,
Zy zyn geworden .

MEERV.

Dat wy zyn geworden ,
— gy zyt geworden ,
— zy zyn geworden .

Voorw. verl. tyd.

ENKELV.

Ik zoude geworden zyn ,
Gy zoudet geworden zyn ,
Hy zoude geworden zyn .

MEERV.

Wy zouden geworden zyn ,
Gy zoudet geworden zyn ,
Zy zouden geworden zyn .

Tweeden betrekkelyk verleden tyd.

ENKELV.

Ik was geworden ,
Gy waert geworden ,
Hy, zy, men was geworden.

ENKELV.

Dat ik ware geworden ,
— gy waret geworden ,
— hy, zy, men ware geworden.

MEERV.

Wy waren geworden ,
Gy waert geworden ,
Zy waren geworden.

MEERV.

Dat wy waren geworden ,
— gy waret geworden ,
— zy waren geworden.

Toekomenden tyd.

ENKELV.

Ik zal worden ,
Gy zult worden ,
Hy, zy, men zal worden.

MEERV.

Wy zullen worden ,
Gy zult worden ,
Zy zullen worden.

Betrekkelyk toek. tyd.

ENKELV.

Ik zal geworden zyn ,
Gy zult geworden zyn ,
Hy, zy, men zal geworden zyn.

MEERV.

Wy zullen geworden zyn ,
Gy zult geworden zyn ,
Zy zullen geworden zyn.

GEBIEDENDE WYZE.*Enkelv.* word.*Meerv.* wordt.6. *Gelykvloeyende, ongelykvloeyende en onregelmatige Werkwoorden.*

§. 138. By de vervoeging der werkwoorden moet men in aendacht nemen, of dezelve *gelykvloeyend, ongelykvloeyend* of *onregelmatig* zyn.

§. 139. De gelykvloeyende werkwoorden zyn zulke, wier wortelklinker niet verandert, en waarvan de verleden deelwoorden op *d* of *t* eyndigen, als : *leeren, leer, leerde, geleerd*; — *straffen, straf, strafte, gestraft*.

§. 140. De ongelykvloeyende veranderen den wortelklinker en nemen in het verleden deelwoord *en aen*, als : *slapen, sliep, geslapen*; — *bevelen, beval, bevolen*. Z. §. 174.

§. 141. De onregelmatige zyn zulke, die in een of ander opzigt van de regelmatige vervoeging der twee opgenoemde soorten afwyken, als : *gaen, ging, gegaen*; — *doen, deed, gedaen*. Z. §. 175.

7. *Algemeene regels voor de vervoeging der werkwoorden.*

§. 142. In de vervoeging der werkwoorden heeft men te letten op de volgende regels :

Onbepaelde wyze.

Den **TEGENWOORDIGEN** tyd is het werkwoord zelf, als : *leeren, straffen, slapen, gaen*.

Den **VERLEDEN** tyd wordt gemaakt van het verleden deelwoord met het hulpwoord *hebben* of *zyn*, als : *geleerd, gestraft, geslapen, gegaen hebben*.

Den **TOEKOMENDEN** tyd wordt gemaakt van het

werkwoord met het hulpwoord *zullen*, als : *zullen leeren*, *zullen slapen*, enz.

Het TEGENWOORDIG DEELWOORD wordt gevormd van het werkwoord, door achtervoeging van *de*, als : *leerende*, *gaende*, enz.

Het VERLEDEN DEELWOORD wordt gemaakt by de gelykvloeyende werkwoorden, van den wortel of het zakelyk deel des werkwoords, dat is, van den eersten persoon enkelvoud des tegenwoordigen tyds van de aentoonende wyze, met daervoor te stellen *ge*, en met er achter te voegen *d* of *t*, b. v. *leeren*, ik *leer*, *geleerd*; *straffen*; ik *straf*, *gestraft*, enz.

By de ongelykvloeyende werkwoorden, wordt dit deelwoord gemaakt van het werkwoord, met of zonder verandering van wortelklinker, en met voorvoeging van *ge*, b. v. *stelen*, *gestolen* — *geven*, *gegeven*, enz. Z. §. 174.

AENMERKING. By de gelykvloeyende werkwoorden voegt men eene *d* by den wortel, wanneer het werkwoord in den eersten betrekelyk verleden tyd der aentoonende wyze eyndigt op *de*, als : ik *leer*, *leerde*, *geleerd*; — ik *leef*, *leefde*, *geleefd*; maer men voegt er eene *t* by, wanneer het werkwoord in den gezegden tyd eyndigt op *te*, als : ik *straf*, *strafte*, *gestraft*; — ik *druk*, *drukte*, *gedrukt*, enz.

Aentoonende wyze.

Tegenwoordigen tyd. ENKELVOUD.

Den eersten persoon wordt genoemd den wortel of het zakelyk deel des werkwoords, en wordt gemaakt van het werkwoord, met daer af te doen den uytgang *en*, als : *leer en*, ik *leer*; — *spreken*, ik *spreek*, enz.

AENMERKINGEN 1.º By de werkwoorden *doen* en *zien*, wordt de *n* alleen weggelaten.

2.º By de werkwoorden welke voor hunnen uytgang *en* twee zelfde medeklinkers hebben, valt er een dier medeklinkers weg, als: *straffen*, ik *straf*; — *trekken*, ik *trek*. Z. §. 12.

3.º By de werkwoorden welke voor den uytgang *en* den medeklinker *v* of *z* hebben, dat is, die eyndigen op *ven* of *zen*, verandert men de *v* in *f*, en de *z* in *s*, als: *sterven*, ik *sterf*; — *lezen*, ik *lees*, enz. Z. §. 20 en 21.

Den tweeden persoon wordt gemaekt van den eersten, met achtervoeging van *t*, als: gy *leert*, *slaept*, *straft*, enz.

AENMERKING. Wanneer den eersten persoon reeds op *t* eyndigt, wordt er niets hygevoegd, als: ik *zet*, gy *zet*; — ik *zucht*, gy *zucht*.

Den derden persoon is gelyk aen den tweeden, als: hy *leert*, *slaept*, *straft*, enz.

MEERVOUD.

Den eersten persoon is gelyk aen het werkwoord, als: wy *leeren*, *slapen*, *straffen*, enz.

Den tweeden persoon is gelyk aen den tweeden des enkelvouds, als: gy *leert*, *slaept*, *straft*, enz.

Den derden persoon is gelyk aen den eersten des meervouds, als: zy *leeren*, *slapen*, *straffen*, enz.

Voorwaerdelyk tegenwoordigen tyd.

Dezen tyd wordt gemaekt van den voorwaerdelyken tyd des hulpwoords *zullen*, met den tegenwoordigen tyd van de onbepaalde wyze des werkwoords, als: ik *zoude leeren*, *zoude vallen*, enz.

Eersten betrekkeelyk verleden tyd. ENKELV.

Den eersten persoon wordt gemaekt, by de gelykvloeyende werkwoorden, van den wortel

des werkwoords, met achtervoeging van *de*, als denzelven uytgaet op *b, d, g, l, m, n, r, w, y*; ook als hy uytgaet op *f* of *s*, en voortkomt van een werkwoord eyndigende op *ven* of *zen*, als: ik *krab, krabde*; — *red, redde*; — *zaeg, zaegde*; — *speel, speelde*; — *kam, kamde*; — *ren, rende*; — *leer, leerde*; — *vouw, vouwde*; — *zaey, zaeyde*. En insgelyks, ik *leef, leefde*; — *blaes, blaesde*, enz.

Of met achtervoeging van *te*, als den wortel eyndigt op *k, p, t, ch*; ook wanneer hy uytgaet op *f* en *s*, en voortkomt van een werkwoord eyndigende op *fen* of *sen*, als: ik *schrik, schrikte*; — *stop, stopte*; — *zet, zette*; — *wasch, waschte*. En insgelyks, ik *straf, strafte*; — *kras, kraste*, enz.

By de ongelykvloeyende werkwoorden wordt dezen persoon gemaekt van den wortel des werkwoords door verandering van wortelklinker, als: ik *loop, liep*; — *zing, zong*; — *lees, las*; — *schiet, schoot*; — *vind, vond*, enz. Zie voor de verandering des wortelklinkers §. 174.

Den tweeden persoon wordt gemaekt van den eersten, door achtervoeging van *t*, als: gy *leerdet, speeldet, liept, zongt*, enz.

AENMERKING. Wanneer den eersten persoon reeds op *t* eyndigt, dan wordt er niets bygevoegd, als: ik *schoot, gy schoot*.

Den derden persoon is gelyk aen den eersten, als: hy *liep, zong, speelde, lette*.

MEERVOUD.

Den eersten persoon wordt gemaekt, by de gelykvloeyende werkwoorden, van den eersten persoon enkelvoud, door achtervoeging van *n*, als: wy *leerden, straften*; en by de ongelyk-

vloeyende werkwoorden , door achtervoeging van *en* , als : wy *liepen* , *zongen* , *schoten* , enz.

Den tweeden persoon is gelyk aen den tweeden persoon enkelvoud , als : gy *leerdet* , *straf-tet* , *zongt* , enz.

Den derden persoon is gelyk aen den eersten des meervouds , als : wy *strafsten* , *zongen* , enz.

AENMERKING. By de gelykvloeyende werkwoorden die voor hunnen nytgang *en* twee *dd* of twee *tt* hebben , als : *redden* , *zetten* , is men gewoon , (om alle verwarring te myden ,) den eersten en derden persoon meervoud van dezen tyd te verlengen met de lettergreep *de* : zoo dat men voor die werkwoorden by den eersten persoon enkelvoud moet voegen *den* , als : ik *redde* , wy , zy *reddeden* ; — ik *zette* , wy , zy *zette-den* , enz.

Verleden tyd.

Dezen tyd wordt gemaekt van den tegenwoordigen tyd des hulpwoords *hebben* of *zyn* , met het verleden deelwoord des werkwoords , als : ik *heb geleerd* , *ben gevallen* , enz.

Voorwaerdelyk verleden tyd.

Dezen tyd wordt gemaekt van den voorwaerdelyken tyd des hulpwoords *zullen* , met den verleden tyd van de onbepaelde wyze des werkwoords , als : ik *zoude geleerd hebben* , *zoude gevallen zyn* , enz.

Tweeden betrekkelyk verleden tyd.

Dezen tyd wordt gemaekt van den eersten betrekkelyk verleden tyd des hulpwoords *hebben* of *zyn* , met het verleden deelwoord des werkwoords , als : ik *had geleerd* , *was gevallen* , enz.

Toekomenden tyd.

Dezen tyd wordt gemaekt van den stelligen tyd des hulpwoords *zullen*, en den tegenwoordigen tyd van de onbepaalde wyze des werkwoords, als: ik *zal leeren*, *zal vallen*, enz.

Betrekkelijk toekomenden tyd.

Dezen tyd wordt gemaekt van den stelligen tyd des hulpwoords *zullen*, en den verleden tyd van de onbepaalde wyze des werkwoords, als: ik *zal geantwoord hebben*, *zal gevallen zyn*, enz.

*Byvoegende wyze.**Tegenwoordigen tyd.* ENKELVOUD.

Den eersten persoon wordt gemaekt van het werkwoord, met weglating van *n*, als: *leeren*, dat ik *leere*; — *slapen*, dat ik *slape*; — *antwoorden*, dat ik *antwoorde*, enz.

Den tweeden persoon wordt gemaekt van den eersten, met achtervoeging van *t*, als: dat gy *leeret*, *slapet*, *antwoordet*, enz.

Den derden persoon is gelyk aen den eersten, als: dat hy *leere*, *slape*, enz.

MEERVOUD.

Den eersten persoon is gelyk aen het werkwoord, als: dat wy *leeren*, *slapen*, *antwoorden*, enz.

Den tweeden persoon is gelyk aen den tweeden des enkelvouds, als: dat gy *leeret*, *slapet*, enz.

Den derden persoon is gelyk aen den eersten meervoud, als: dat zy *leeren*, *slapen*, enz.

Eersten betrekkelijk verleden tyd.

By de gelykvloeyende werkwoorden is dezen tyd gelyk aen denzelfden van de aentoonende wyze, als : dat ik *leerde*, *antwoordde*, *zuchtte*, *redde*, *zette*; — dat wy *leerden*, *antwoordden*, *zuchtten*, *reddeden*, *zettekden*, enz.

By de ongelykvloeyende werkwoorden wordt dezen tyd gemaekt van den eersten persoon deszelfden tyds van de aentoonende wyze, en wel : den eersten en derden persoon enkelvoud, met achtervoeging van *e*, als : ik *sliep*, dat ik *sliepe*; — ik *las*, dat ik *laze*; — ik *schoot*, dat hy *schote*; — ik *vond*, dat hy *vonde*, enz.

Den tweeden persoon enkel- en meervoud, met achtervoeging van *et*, als : dat gy *sliepet*, *lazet*, *schotet*, *vondet*, enz.

Den eersten en derden persoon meervoud, door achtervoeging van *en*, als : dat wy *sliepen*, *lazen*; — dat zy *schoten*, *vonden*.

De overige tyden der byvoegende wyze worden even als die der aentoonende wyze gevormd : men drage alleenlyk zorg, dat men de hulpwoorden in de byvoegende wyze gebruyke.

ALGEMEENE AENMERKINGEN. 1.° Men moet in het vervoegen der werkwoorden uytgaende op *ven* of *zen* indachtig zyn, dat de zachte *v* en *z* geene sluytletters kunnende zyn, door de *f* en *s* vervangen worden wanneer zy, met of zonder volgenden medeklinker, het woord eyndigen. Doch zoo haest er in de vervoeging eene lettergreep bykomt, dan verschynen wederom de *v* en *z*. Men zegt dus : ik *leef*, van *leven*; ik *blaes*, van *blazen*; maer, dat ik *blaze*, dat ik *leve*, Z. §. 20 en 21.

2.° Men vergete ook niet in de vervoeging, dat de lange *a* en *u*, alsmede de zachtlange *e* en

o dan alleen verdubbeld worden, wanneer zy de lettergreep niet eyndigen. Zoo, al schryft men ik *slaep*, ik *hoop*, ik *leef*, echter moet men schryven wy *slapen*, *hopen*, *leven*. Maer men schryft altoos ik *leer*, en wy *leeren*, met twee *ee*; ik *loop*, en wy *loopen*, met twee *oo*, omdat in beyde laetste voorbeelden den klinker scherplang is. Z. §. 6.

§. 143. *Vervoeging van het gelykvloeyend werkwoord hooren, tot voorbeeld ter vervoeging der werkwoorden in 't algemeen.*

Onbepaalde wyze.

Deelwoorden.

Teg. tyd. Hooren.

Tegenw. Hoorende.

Verl. tyd. Gehoord hebben.

Verleden. Gehoord.

Toek. tyd. Zullen hooren.

AENTOONENDE WYZE. BYVOEGENDE WYZE.

Tegenwoordigen tyd.

ENKELV.

ENKELV.

Ik hoor,
Gy hoort,
Hy, zy, men hoort.

Dat ik hoore,
— gy hooret,
— hy, zy, men hoore.

MEERV.

MEERV.

Wy hooren,
Gy hoort,
Zy hooren.

Dat wy hooren,
— gy hooret,
— zy hooren.

Voorw. tegenw. tyd.

ENKELV.

Ik zoude hooren,
Gy zoudet hooren,
Hy, zy, men zoude hooren.

MEERV.

Wy zouden hooren,
Gy zoudet hooren,
Zy zouden hooren.

Eersten betrekkelyk verleden tyd.

ENKELV.

Ik hoorde,
Gy hoordet, (1)
Hy, zy, men hoorde.

ENKELV.

Dat ik hoorde,
— gy hoordet,
— hy, zy, men hoorde.

MEERV.

Wy hoorden,
Gy hoordet,
Zy hoorden.

MEERV.

Dat wy hoorden,
— gy hoordet,
— zy hoorden.

Volstrekt verleden tyd.

ENKELV.

Ik heb gehoord,
Gy hebt gehoord,
Hy, zy, men heeft gehoord.

ENKELV.

Dat ik hebbe gehoord,
— gy hebbet gehoord,
— hy, zy, men hebbe ge-
hoord.

MEERV.

Wy hebben gehoord,
Gy hebt gehoord,
Zy hebben gehoord.

MEERV.

Dat wy hebben gehoord,
— gy hebbet gehoord,
— zy hebben gehoord.

(1) Men mag, naer 't voorbeeld van verdienstelyke schryvers, de *t* in den tweeden persoon enkel- en meervoud van dezen tyd weglaten, wanneer de welluydendheid zulks aenraedt. In stede dan van te zeggen: *Gy hoordet het*, mag men zeggen *gy hoorde het*.

Voorw. verl. tyd.

ENKELV.

Ik zoude gehoord hebben ,
 Gy zoudet gehoord hebben ,
 Hy, zy, men zoude gehoord
 hebben.

MEERV.

Wy zouden gehoord hebben ,
 Gy zoudet gehoord hebben ,
 Zy zouden gehoord hebben.

Tweeden betrekkelyk verleden tyd.

ENKELV.

Ik had gehoord ,
 Gy hadt gehoord ,
 Hy, zy, men had gehoord.

MEERV.

Wy hadden gehoord ,
 Gy hadt gehoord ,
 Zy hadden gehoord.

ENKELV.

Dat ik hadde gehoord ,
 — gy haddet gehoord ,
 — hy, zy, men hadde ge-
 hoord.

MEERV.

Dat wy hadden gehoord ,
 — gy haddet gehoord ,
 — zy hadden gehoord.

Toekomenden tyd.

ENKELV.

Ik zal hooren ,
 Gy zult hooren ,
 Hy, zy, men zal hooren.

MEERV.

Wy zullen hooren ,
 Gy zult hooren ,
 Zy zullen hooren.

Betrekkelijk toek. tyd.

ENKELV.

Ik zal gehoord hebben,
Gy zult gehoord hebben,
Hy, zy, men zal gehoord
hebben.

MEERV.

Wy zullen gehoord hebben,
Gy zult gehoord hebben,
Zy zullen gehoord hebben.

GEBIEDENDE WYZE.

Enkelv. Hoor.

Meerv. Hoort.

§. *Byzondere soorten van Werkwoorden.*

§. 144. Onder beyde te voren (§. 130.) genoemde hoofdsoorten van werkwoorden, *bedryvende* en *onzydige*, vindt men, uyt hoofde van verschillende wyziging, nog dry byzondere soorten, te weten, *lydende*, *wederkeerige* en *onpersoonlyke werkwoorden*.

§. 145. De *lydende* werkwoorden bestaen uyt zulke gezegden, die men by een *lydend* onderwerp voegt, als: *hy wordt bemind*, enz.; zy worden gevormd van het verleden deelwoord eens *bedryvenden* werkwoords, met het hulpwoord *worden*, welk laetste ook maer alleen vervoegd wordt.

§. 146. *Voorbeeld van vervoeging eens lydenden Werkwoords.*

Bemind worden.

Onbepaalde wyze.

Deelwoorden.

Teg. tyd. Bemind worden. *Tegenw.* Bemind wordende.

Verl. tyd. Bemind geworden zyn, of geweest zyn.
Toek. tyd. Bemind zullen worden.

Verleden. Bemind geworden zynde of geweest zynde.

AENTOONENDE WYZE. BYVOEGENDE WYZE.

Tegenwoordigen tyd.

Ik word bemind, enz. Dat ik bemind worde, enz.

Voorw. tegenw. tyd.

Ik zoude bemind worden, enz.

Eersten betrekkelyk verleden tyd.

Ik werd of wierd bemind, Dat ik bemind werde of
 enz. wierde, enz.

Volstrekt verleden tyd.

Ik ben bemind geworden of Dat ik bemind geworden
 geweest, enz. zy of geweest zy, enz.

Voorw. verl. tyd.

Ik zoude bemind geworden
 zyn of geweest zyn, enz.

Tweeden betrekkelyk verleden tyd.

Ik was bemind geworden of Dat ik bemind geworden
 geweest, enz. ware of geweest ware, enz.

Toekomenden tyd.

Ik zal bemind worden, enz.

Betrekkelyk toek. tyd.

Ik zal bemind geworden zyn
 of geweest zyn.

GEBIEDENDE WYZE.

Enkelv. Word bemind. *Meerv.* Wordt bemind.
 5.

- §. 147. *Wederkeerige* werkwoorden zyn bedryvende werkwoorden, die de persoonlyke voor-naemwoorden als voorwerp achter zich hebben, B. V. *ik bezeer my*; — *hy wondt zich*, enz. De vervoeging is als die der bedryvende werkwoorden.
- §. 148. De zoogenaemde *onpersoonlyke* werkwoorden worden alleen in den 5.^{den} persoon vervoegd, met het woord *het* voor zich. De vervoeging is als die van andere werkwoorden in den derden persoon.
- §. 149. Men onderscheydt deze soort van werkwoorden in :
- 1.º Dezulke, welke alleen in den derden persoon kunnen vervoegd, en zonder verdere byvoeging van woorden verstaan worden, als : *het sneeuwt*; — *het regent*, enz.
 - 2.º Die, welke in derzelve vervoeging een voorwerp achter zich hebben, als : *het berouwt hem*, *het verdriet my*, enz.
- §. 150. Sommige dezer werkwoorden zyn ook onzijdig, als : *moeten*, *lusten*, enz.; want men kan zeggen, *ik moet*, *ik lust*, enz. Deze laetste worden alleen dan als onpersoonlyk beschouwd, wanneer het woord *het* geene personen of zaken aenwyst.
- g. *Byzonderheden, de werkwoorden betreffende.*
- §. 151. De werkwoorden *hebben* en *wezen* of *zyn* komen dan alleen als hulpwoorden voor, wanneer zy dienen, om de zamengestelde tyden der andere werkwoorden te helpen maken.
- §. 152. *Hebben* wordt dikwyls gebezigd in de beteekenis van *bezitten* of *genieten*, en kan dan als een bedryvend werkwoord aangemerkt worden, b. v. *ik heb vele vrienden*, enz. Zoo ook beteekent *wezen* of *zyn*, op zich zelve genomen, *bestaan* of *aenwezig zyn*.

§. 153. Alle bedryvende, wederkeerige, en byna alle onzydige werkwoorden maken hun verleden, tweeden betrekkelijk verleden, en betrekkelijk toekomenden tyd, met behulp van het hulpwoord *hebben*. — Sommige onzydige werkwoorden worden in die tyden vervoegd met *hebben* en met *wezen* of *zyn*, als: *ik heb gegaen*; *ik ben gegaen*; — *ik heb geloopt*, *ik ben geloopt*. Hieromtrent is aen te merken, dat die onzydige werkwoorden, welke eene beweging uyt-drukken, in het algemeen het hulpwoord *hebben* aennemmen, wanneer zy bepaaldelyk op de beweging zien, en het hulpwoord *wezen* of *zyn*, wanneer zy meer bepaaldelyk op de plaats *van waer* en *waer heen* betrekking hebben, als: *ik heb my moede gegaen*; *ik ben van de school naer huys gegaen*; dit zelfde heeft plaats met *loopen*, *varen*, *klimmen*, *kruypen*, enz.

§. 154. De werkwoorden *zyn*, *worden* en *blyven* hebben een onderwerp voor en achter zich, als: *ik ben uw vriend*; *hy wordt een man*; *ik blyf uw weldoener*.

OVER DE ZAMENGESTELDE WERKWOORDEN.

§. 155. De zamengestelde werkwoorden zyn zulke, die voor hun worteldeel éne of verscheydene lettergrepen hebben. Zy bestaan uyt een enkel werkwoord verbonden met een *zelfstandig* of *byvoegelyk naemwoord* of met een *bywoord*: doch meestal met een *voorzetsel*.

§. 156. De werkwoorden zamengesteld met een zelfstandig naemwoord, kunnen meestal van hetzelfde niet afgescheyden worden, en nemen in het verleden deelwoord *ge* voorop, als: *handhaven*, *beeldhouwen*, *raedplegen*, welke in 't verleden deelwoord maken, *gehandhaefd*, *gebeeldhouwd*, *geraedpleegd*.

§. 157. Die, zamengesteld met een byvoegelyk naemwoord of een bywoord, kunnen van dezelfde doorgaens afgescheyden worden, en nemen alsdan in 't verleden deelwoord *ge* tusschen beyde, als : *kwaedspreken*, *kwaed gesproken*, *schoonmaken*, *schoon gemaekt*. Andere worden er niet afgescheyden, en nemen het byvoegsel *ge* voorop, als : *harddraven*, *geharddraefil*; *kortwieken*, *gekortwiekt*.

§. 158. Onder de voorzetsels waermede menigvuldige werkwoorden zamengesteld zyn, zyn sommige afscheydbaar, andere zyn onafscheydbaar, en blyven in de vervoeging altoos gehecht aan het werkwoord. De onafscheydbare voorzetsels zyn : *be*, *ge*, *her*, *ont* en *ver*, als : *bedeelen*, *gedoogen*, *hernemen*, *ontnemen*, *vertrouwen*. De werkwoorden met zulke voorzetsels zamengesteld nemen in het verleden deelwoord *ge* niet voorop, als : *bedeeld*, *gedoogd*, *hernomen*, *ontnomen*, *vertrouwd*.

AENMERKING. De voorzetsels *ant* en *wan*, alhoewel onafscheydbaar, nemen echter in 't verleden deelwoord *ge* voorop, als : *antwoorden*, *geantwoord*; *wanhopen*, *gewanhoopt*, enz.

§. 159. Omtrent die werkwoorden welke zamengesteld zyn met een afscheydbaar voorzetsel, als : *aen*, *by*, *mede*, *onder*, enz., is het volgende op te merken.

1.° In de onbepaalde wyze, wanneer het werkwoord moet worden voorgegaen van het byvoegsel *te*, zoo plaetst men hetzelfde tusschen het werkwoord en het voorzetsel waermede het zamengesteld is, als : *aenvangen*, *aen te vangen*; — *byvoegen*, *by te voegen*, enz. Komt er het woordje *om* by, men laet dit voorafgaen, als : *om aen te vangen*, *om by te voegen*, enz.

2.° In het verleden deelwoord, staet het by-

voegsel *ge* tusschen beyde, als : *aengevangen*, *bygevoegd*, enz.

3.° In den tegenwoordigen en eersten betrekkelijk verleden tyd der aentoonende wyze, gaet het werkwoord vooraf, en men plaetst het voorzetsel waermede het zamengesteld is, of onmiddelyk na zyn werkwoord, of verder in den zin, of zelfs dikwyls op het eynde, als : *hy vangt*, *hy vong aen*; — *hy voegde er aenstonds by alles wat hy vernomen had*, of *alles wat hy vernomen had by*.

4.° Hetzelfde heeft plaets in de gebiedende wyze, als : *neem niets den armen af*; — *voeg luer nog by wat gy vernomen hebt*.

5.° In den tegenwoordigen en eersten betrekkelijk verleden tyd der byvoegende wyze, wanneer het werkwoord beheerscht wordt door een voegwoord, is er geene verplaatsing te doen, omdat alsdan het werkwoord op het eynde der rede zyne plaets heeft. B. V. *Hy wenscht dat ik aenvange*; — *ik vreesde dat hy te laet opstonde*, enz. Er is ook geene afscheyding te doen in de tyden welke met een hulpwerkwoord vervoegd worden, omdat die bestaen of uyt het werkwoord zelf, of uyt het verleden deelwoord, als : *ik zal aenvangen*; — *ik heb, ik had aengenomen*, enz.

Al het voorgaende geldt ook voor de werkwoorden zamengesteld met een byvoegelyk naemwoord of bywoord.

§. 160. Vele werkwoorden zamengesteld met een voorzetsel, zyn somtyds van hetzelfde afscheydbaar, somtyds onafscheydbaar : men kan daeromtrent de twee volgende regels in acht nemen.

1. Het voorzetsel is afscheydbaar, wanneer den klemtoon op hetzelfde valt; onafscheydbaar als hy valt op het werkwoord.

2. Het is afscheydbaar, wanneer de eygene beteekenis van het voorzetsel in het zamengesteld werkwoord gevoeld wordt; onafscheydbaar, als het voorzetsel met het werkwoord slechts ééne beteekenis uytmaakt.

VOORBEELDEN.

Onafscheydbaar.

Doorloópen (*als*, eenen boek doorloopen), ik doorloop, doorliep, heb doorloopen.

Ondergaén (*als*, de straf ondergaen) ik onderga, onderging, heb ondergaen.

Onderhoúden (*ondersteunen*), ik onderhoud, onderhield, heb onderhouden.

Onderstaén (*lyden*) ik ondersta, onderstond, heb onderstaen.

Overtrédén (*als* de wet overtreden) ik overtreed, overtrad, heb overtreden.

Wederroépen (*intrekken*), ik wederroep, wederriep, heb wederroepen.

Afscheydbaar.

Doorloopen (*loopen door eene plaets*) ik loop door, liep door, heb doorgeloopt.

Ondergaen (*naer onder, naer beneden gaen*) ik ga onder, ging onder, ben ondergegaen.

Onderhouden (*beletten om boven te komen*) ik houd onder, hield onder, heb ondergehouden.

Onderstaen (*zich van onder bevinden*) ik sta onder, stond onder, heb ondergestaen.

Overtreden (*naer de overzyde van iets treden*) ik treed over, trad over, ben overgetreden.

Wéderroepen (*terug roepen*) ik roep weder, riep weder, heb wedergeroepen.

ZESDE HOOFDSTUK.

OVER DE BYWOORDEN.

§. 161. De *Bywoorden* zyn zulke woorden, die ter bepaling van eenig werkwoord of byvoegelyk

naemwoord dienen, als : *hy spreekt wel; hy teekent fraey; wy hebben eene regt aengename wandeling gedaen.*

§. 162. Byna alle byvoegelyke naemwoorden kunnen in hun onzydigen vorm als bywoorden gebruykt worden, b. v.

Byv. naemwoord.

Bywoord.

Een fraey huys.

Hy schryft fraey.

Het dagelyksche werk.

Hy vordert dagelyks.

§. 163. Men onderscheydt de bywoorden, naer het verschil van hunne beteekenis, in menigvuldige soorten. De voornaemste zyn, bywoorden

- 1.° Van plaets, als : *hier, daer, ginds, elders, ergens, nergens, herwaerts, derwaerts, alom*, enz.
- 2.° Van tyd, als : *gisteren, heden, morgen, eer-tyds, wanneer, dagelyks, altyd, nu, dan, coyt, nooyt*, enz.
- 3.° Van hoeveelheyd, als : *veel, weynig, genoeg, zeer*, enz.
- 4.° Van hoedanigheyd, als : *wel, kwalyk*, enz.
- 5.° Van bevestiging, als : *ja, gewis, zekerlyk*, enz.
- 6.° Van ontkenning, als : *neen, niet, geenszins*, enz.
- 7.° Van twyfeling, als : *mogelyk, misschien, wel-licht*, enz.
- 8.° Van orde, als : *eerst, daerna, toen, eyndelyk*, enz.
- 9.° Van herhaling, als : *eens, dikwyls, steeds, door-gaens*, enz.
- 10.° Van afzondering, als : *alleen, byzonderlyk*, enz.
- 11.° Van verzameling, als : *zamen, tevens, te-gelyk*, enz.
- 12.° Van aenwyzing, als : *zoo, dus, namelyk*, enz.
- 13.° Van ondervraging, als : *hoe, waerom*, enz.

§. 164. Sommige bywoorden hebben de trappen van beteekenis, als : *bestendig, bestendiger, bestendigst* : — *wel, beter, best.*

ZEVENDE HOOFDSTUK.

OVER DE VOORZETSELS.

- §. 165. De *Voorzetsels* hebben op zich zelven geene bepaalde beteekenis, maer drukken zekere betrekkingen en omstandigheden der dingen en derzelve wederkeerigen invloed uyt; zy worden gemeenlyk voor de zelfstandige naemwoorden geplaatst, en dragen daerom den naem van voorzetsels. De voornaemste zyn: *aen, van, voor, achter, beneden, binnen, boven, by, buyten, in, na, naer, om, onder, op, over, tegen, tot, tusschen, door, uyt, met, te, ten, ter*, enz.
- §. 166. Ook worden de voorzetsels in zamenstelling, zoo met zelfstandige en byvoegelyke naemwoorden, als met werkwoorden, gebruykt. In het laetste geval zyn zy of *afscheydbaar* of *onafscheydbaar*, gelyk het uyt het gezegde in §. 158 en volgende reeds blykbaar werd.
- §. 167. De voorzetsels, met de daerby gevoegde naemwoorden, kunnen als bywoorden aengemerkt worden, als: *hy spreekt op eene overtuygende wyze. Op*, het voorzetsel, met de naemwoorden *eene overtuygende wyze* toont aen hoe er gesproken wordt.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

OVER DE VOEGWOORDEN.

- §. 168. De *Voegwoorden* dienen om de deelen van een voorstel en om de voorstellen zelven zamen te verbinden. (Z. §. 127.) B. V. God bemint *en* begunstigt de brave lieden. Ik geloof *dat* God bestaet. De woorden *en, dat*, zyn voegwoorden.
- §. 169. Sommige voegwoorden zyn wortelwoorden, als: *ook, zoo, nu, nog, hoe, dan, doch, maer*, enz.; sommige afgeleyd, als: *deels, an-*

ders, *gevolgelyk*, enz. ; andere zamengesteld , als : *insgelyks* ; *daerenboven* , *ofschoon* , enz. ; andere wederom maken meer dan een woord uyt , als : *zoo wel* , *niet alleen* , *niet minder* , *als ook* , *gelyk als* , *behalve dat* , *voor het overige* , enz.

§. 170. Ten aenzien van hunne beteekenis of hunnen invloed op het verband der rede , kunnen de voegwoorden in de volgende soorten onderscheyden worden :

Verbindende , als : *en* , *ook* , *niet alleen* , *maer ook* , enz.

Verhalende , als : *hoe* , *dat* , enz.

Oogmerk aenduydende , als : *opdat* , *ten eynde* , enz.

Reden gevende , als : *omdat* , *want* , *dewyl* , enz.

Reden voortzettende , als : *ten eerste* , *ten tweede* , *verder* , *insgelyks* , *eyndelyk* , enz.

Verklarende , als : *dat is* , *namelyk* , *als* , enz.

Besluitende , als : *daerom* , *zoo* , *derhalve* , enz.

Tegenstelling aenwyzende , als : *doch* , *maer* , *echter* , *nogtans* , *daerentegen* , enz.

Uytsluytende , als : *behalve* , *uytgezonderd* , enz.

Voorwaardelyke , als : *zoo* , *indien* , *ten zy* , enz.

Vergelykende , als : *gelyk* , *gelyk als* , *zoo als* , enz.

Toegevende , als : *schoon* , *alhoewel* , *hoe zeer* , *toch* , enz.

Tydsopvolging aenduydende , als : *terwyl* , *inmiddels* , *nu en dan* , *zoo dra als* , enz.

§. 171. Omtrent *doch* en *toch* , *dewyl* en *terwyl* is het volgende aen te merken. *Doch* is een tegenstelling aenwyzend en *toch* een toegevend voegwoord. B. V. *Ik zoude wel by u komen* , *doch ik kan heden niet uytgaen*. — *Gy zult my*

toch, *hope ik, geene schade doen. Zoo is dewyl* een redengevend, en *terwyl* een tydsopvolging aenduydend voegwoord. B. V. Dewyl (naerdien) *gy my niet geantwoord hebt, schryf ik u andermael. Terwyl ik by hem was, kwam er nog een ander vriend hem bezoeken.*

NEGENDE HOOFDSTUK.

OVER DE TUSSCHENVERPSELS.

§. 172. De *Tusschenwerpsels* dienen om eene gemoedsbeweging uyt te drukken. Zy worden aldus genoemd, omdat zy veelal tusschen de rede in geplaatst worden, hoewel zy ook aen het begin en het eynde kunnen staen.

Hiertoe behooren uytdrukkingen van blydschap, als: *ha! heisa!*

Van droefheyd, als: *ach! helaes!*

Van verwondering, als: *o!*

Van verachting, als: *foey!*

Van bedreyging, als: *wee!*

Van geroep, als: *he! holla! hem!*

Van bevel om stil te houden, als: *hei! ho! sus!*

Die welke eene wensch aenduyden, als: *och!*
och of!

Die, welke men by het smeeken bezigt, als: *ei!*

§. 173. Sommige zelfstandige naemwoorden worden ook als tusschenwerpsels gebruykt, met weglating van *zy*, als: *geluk, myn vriend! vloek, over den booswicht!*

AENIANGSEL.

§. 174. *Lyst der nederduytsche ongelykvloeyende Werkwoorden , met aenwyzing der vokaelveranderingen welke zy ondergaen in den eersten betrekkelyk verleden tyd en in het verleden deelwoord. Z. §. 140.*

*Eersten betrek. Verleden deel-
verleden tyd. woord.*

Bederven ,	ik bedierf ,	heb bedorven.
bedriegen ,	bedroog ,	bedrogen.
bedryven ,	bedreef ,	bedreven.
beginnen ,	hegon ,	begonnen.
bekruyzen , (1)	bekroos ,	bekrozen.
belyden ,	beleed ,	beleden.
bergen ,	borg ,	geborgen.
hersten ,	borst ,	geborsten.
bevelen ,	beval, <i>ook</i> bevoel ,	bevolen.
bezinnen ,	bezon ,	bezonnen.
bezwyken ,	bezweek ,	bezweken.
bidden ,	bad ,	gebeden.
bieden ,	bood ,	geboden.
binden ,	bond ,	gebonden.
blazen ,	blies ,	geblazen.
blinken ,	blonk ,	geblonken.
blyken ,	het bleek ,	heeft gebleken.
blyven ,	ik bleef ,	ben gebleven.
braden ,	bried, <i>ook</i> braedde ,	heb gebraden.
breken ,	brak ,	gebroken.
buygen ,	loog ,	gebogen.
blyten , (2)	beet ,	gebeten.

(1) Verouderd werkwoord , slechts gebruykelyk in t verleden deelwoord.

(2) Blyten , *een gat in 't js maken* , is gelykvloeyend

*Eersten betrek. Verleden deel-
verleden tyd. woord.*

Delven ,	ik dolf ,	heb gedolven.
dingen ,	dong ,	gedongen.
dragen ,	dfoeg ,	gedragen.
dringen ,	drong ,	gedrongen.
drinken ,	dronk ,	gedronken.
druypen ,	droop ,	gedropen.
dryven ,	dreef ,	gedreven.
duyken ,	dook ,	gedoken.
dwingen ,	dwong ,	gedwongen.
dygen , (1)	deeg ,	gedegen.
Eten ,	at ,	gegeten (2).
Fluyten ,	floot ,	gefloten.
Gelden ,	gold ,	gegolden.
gelyken ,	geleek ,	geleken.
genezen ,	genas ,	genezen.
genieten ,	genoot ,	genoten.
geven ,	gaf ,	gegeven.
gieten ,	goot ,	gegooten.
glimmen ,	glom ,	geglommen.
glyden ,	gleed ,	gegleden.
graven ,	groef ,	gegraven.
grynen ,	green ,	gegrenen (3).
grypen ,	greep ,	gegrepen.
Hangen ,	hing , ook hong ,	gehangen.
heffen ,	hief ,	geheven.
helpen ,	hielp , ook help ,	geholpen.

(1) Ook *dyen* dat meer gebruykelyk is.(2) Welluydendheydshalve , om niet te zeggen *geeten*.(3) Ook gelykvloeyend , ik *grynde* , heb *gegrynd*.

*Eersten betrek. Verleden deel-
verleden tyd. woord.*

houwen ,	ik hieuw ,	heb gehouwen.
hygen ,	heeg ,	gehegen (1).
hyschen ,	heesch (wy he- schen),	gheschen (2).
Kerven ,	korf ,	gekorven.
kiezen ,	koos ,	gekozen (3).
klimmen ,	klom ,	geklommen.
klinken ,	klonk ,	geklonken.
kluyven ,	kloof ,	gekloven (4).
knypen ,	kneep ,	geknepen.
krimpen ,	kromp ,	gekrompen.
kruyen ,	krooy , ook krood ,	gekrooyen , ook gekroden (5).
kruypen ,	kroop ,	gekropen.
krygen ,	kreeg ,	gekregen (6).
kryschén ,	kreesch (wy kre- schen),	gekreschen (7).
kryten ,	krect ,	gekreten.
kwyten , (zich),	kweet ,	gekweeten.
kyken ,	keek ,	gekeken.
kyven ,	keef ,	gekeven.
Laten ,	liet ,	gelaten.
lezen ,	las (wy lazen),	gelezen.
liegen ,	loog ,	gelogen.

(1) Ook gelykvloeyend , ik *hygde* , heb *gehygd*.

(2) Ook gelykvloeyend , ik *hyschte* , heb *gehyscht*.

(3) *Verkiezen* , maekt soms ik *verkoor* , heb *verkoren*.

(4) Ook gelykvloeyend . ik *kluyfde* , heb *gekluyfd* , —
klieven , is gelykvloeyend.

(5) Ook gelykvloeyend , ik *kruyde* , heb *gekruyd*.

(6) *Krygen* , *den oorlog voeren* , is gelykvloeyend.

(7) Ook gelykvloeyend , ik *kryschte* , heb *gekryscht*.

*Eersten betrek. Verleden deel-
verleden tyd. woord.*

liggen ,	ik lag ,	heb gelegen.
loopen ,	liep ,	geloopen.
luyken ,	look ,	geloken.
lyden ,	leed ,	geleden (1).
lyken ,	leek ,	geleken.
Melken ,	molk ,	gemolken.
meten ,	mat ,	gemcten.
myden ,	meed ,	gemcden (2).
Nemen ,	nam ,	genomen.
nygen ,	neeg ,	genegen (3).
nypen ,	neep ,	genepen.
Outbyten ,	ontbeet ,	ontbeten.
overlyden ,	overleed ,	overleden.
Pluyzen ,	ploos ,	geplozen.
pryzen ,	prees ,	geprezen ,
pypen ,	peep ,	gepepen.
Raden ,	ried , ook raedde ,	geraden.
rieken ,	rook ,	geroken.
roepen ,	riep ,	geroepen.
runnen (4),	rou ,	geronnen.
ruyken ,	rook	geroken.
ryden ,	reed ,	gereden.
rygen ,	reeg ,	geregen.

(1) *Leyden* is gelykvloeyend. Z. §. 8.(2) Ook gelykvloeyend , ik *mydde* , heb *genyde*.(3) Ook , maer zelden , gelykvloeyend , ik *nygde* , heb *genygd*.(4) Zelden gebruykt , ten zy in 't verleden deelwoord.
Runnen voor *Rennen* is gelykvloeyend.

Eersten betrek. Verleden deel-
verleden tyd. woord.

ryten ,	ik reet ,	heb gereten.
ryven ,	reef ,	gereven (1).
ryzen ,	rees ,	gerezen (2).
Schelden ,	schold ,	gescholden.
schenden ,	schond ,	geschonden.
schenken ,	schonk ,	geschonken.
scheppen ,	schiep ,	geschapen (3).
scheren ,	schoor, ook schoer,	geschoren.
schieten ,	schoot ,	geschoten.
schryden ,	schreed ,	geschreden.
schryven ,	schreef ,	geschreven.
schuylen ,	school ,	gescholen (4).
schuyven ,	schoof ,	geschoven.
slapen ,	sliep ,	geslapen.
slinken ,	slonk ,	geslonken.
sluyken ,	slook ,	gesloken.
sluypen ,	sloop ,	gesloopen.
sluyten ,	sloot ,	gesloten.
slypen ,	sleep ,	geslepen.
slyten ,	sleet ,	gesleten.
smelten ,	smolt ,	gesmolten.
smyten ,	smect ,	gesmeten.
snuyten ,	snoot ,	gesnoten.
snuyven ,	snoof ,	gesnoven.
snyden ,	sneed ,	gesneden.
spinnen ,	spou ,	gesponnen.
splyten ,	spleet ,	gespleten.
spreken ,	sprak ,	gesproken.
springen ,	sprong ,	gesprongen.

(1) Ook gelykvloeyend , ik *ryfde* , heb *geryfd* ,

(2) *Reyzen* is gelykvloeyend. Z. §. 8.

(3) *Scheppen* , *putten* , is gelykvloeyend.

(4) Ook gelykvloeyend , ik *schuytde* , heb *geschuyld* .

spruyten ,	ik sproot ,	heb gesproten.
spugen ,	spoog ,	gespogen.
spuyten ,	sboot ,	gespoten.
spytten ,	het speet ,	heeft gespeten.
steken ,	ik stak ,	heb gestoken.
stelen ,	stal ,	gestolen.
sterven ,	stierf ,	gestorven.
stinken ,	stonk ,	gestonken.
stooten ,	stiet ,	gestooten.
stryden ,	streed ,	gestreden.
stryken ,	streek ,	gestreken.
stuyven ,	het stoof , (<i>ook</i> ik)	gestoven.
stygen ,	ik steeg ,	heb gestegen.
styven ,	steef ,	gesteven (1).
Treden ,	trad ,	getreden.
treffen ,	trof ,	getroffen.
trekken ,	trok ,	getrokken.
tygen (2),	teeg ,	getegen.
Vallen ,	viel ,	gevallen.
vangen ,	ving , <i>ook</i> vong ,	gevangen.
varen ,	voer ,	gevaren.
vechten ,	vocht ,	gevochten.
verdrieten (zich),	verdroot ,	verdrotten.
verdwynen ,	verdween ,	verdwenen.
vergeten ,	vergat ,	vergeten.
verliezen ,	verloor ,	verloren.
verslinden ,	verslond ,	verslonden.
verwerven ,	verwierf ,	verworven.
verzinnen ,	verzoon ,	verzonnen.

(1) Ook gelykvloeyend , ik *styfde* , heb *gestyfd*.(2) Meest gebruykelyk in *aentygea*.

verzwinden ,	ik verzwond ,	heb verzwonden.
vinden ,	vond ,	gevonden.
vlechten ,	vlocht ,	gevlochten.
vlieden ,	vlood ,	gevloden.
vliegen ,	vloog ,	gevloogen.
vlieten ,	vloot ,	gevloten.
vreten ,	vrat ,	gevreten.
vriezen ,	het vroor, <i>ook</i> vroos ,	gevrozen , <i>ook</i> gevroren.
Wasschen ,	ik wiesch, <i>ook</i> waschte,	gewasschen (1).
wassen ,	wies ,	gewassen.
wegen ,	woog ,	gewogen.
werpen ,	wierp ,	geworpen.
werven ,	wierf , <i>ook</i> worf ,	geworven.
winden ,	wond ,	gewonden.
winnen ,	won ,	gewonnen.
wreken ,	wrook, <i>ook</i> wreekte,	gewroken.
wringen ,	wrong ,	gewrongen.
wryven ,	wreef ,	gewreven.
wyken ,	week ,	geweken.
wyten ,	weet ,	geweten.
wyzen ,	wees ,	gewezen.
Zenden ,	zond ,	gezonden.
zieden ,	zood ,	gezoden.
zingen ,	zong ,	gezongen.
zinken ,	zonk ,	gezonken.
zinnen ,	zon ,	gezcnnen.
zitten ,	zat ,	gezeten.
zuygen ,	zoog ,	gezogen.
zuypen ,	zoop ,	gezopen.
zwellen ,	zwolg ,	gezwolgen.

(1) Dit werkwoord verliest de eerste s , wanneer op de *ch* een medeklinker volgt.

*Eersten betrek. Verleden deel-
verleden tyd. woord.*

zwellen ,	ik zwol ,	heb	gezwollen.
zwenmen ,	zwom ,		gezwommen.
zweren ,	zwoer , ook zwoor ,		gezworen.
zwerfen ,	zworf , ook zwierf ,		gezworven.
zwygen ,	zweeg ,		gezwegen.
zygen ,	zeeg ,		gezegen.

§. 175. *Lyst der nederduytsche onregelmatige Werkwoorden , met aenwyzing van den eersten betrekkelyk verleden tyd , en van het verleden deelwoord. Z. §. 141.*

*Eersten betrek. Verleden deel-
verleden tyd. woord.*

Bakken ,	ik bakte ,	heb	gebakken.
bannen ,	bande ,		gebannen.
brengeu ,	bragt ,		gebragt.
Denken ,	dacht ,		gedacht.
doen ,	deed ,		gedaen.
dunken ,	my dacht ,		gedacht.
durven ,	ik dorst ,		gedorst (1).
Gaen ,	ging ,		gegaen.
Hebben ,	had ,		gehad.
hecten ,	hette ,		geheeten (2).
houden ,	hield ,		gehouden.

(1) Ook gelykvloeyend ik *durfde* , heb *gedurfd* .

(2) Hecten , *heet maken* , is gelykvloeyend .

Jagen ,	ik joeg, ook jaegde, heb gejaegd.	
Komen ,	kwam ,	gekomen.
koopen ,	kocht ,	gekocht.
kunnen (1),	kon ,	gekonnen.
Laden ,	laedde <i>oudtyds</i> loed, geladen.	
lagchen ,	lachte ,	gelagchen. Z. §.
leggen ,	leyde (2),	gelegd (3). [19.
Malen ,	maelde ,	gemalen ook ge- maeld. (4).
moeten ,	moest ,	gemoeten.
mogen (5),	mogt ,	gemogt.
Plegen ,	plagt ,	gepleegd (6).
Scheyden ,	scheydde ,	gescheyden.
slaen (ik sla),	sloeg ,	geslagen (7).
spannen ,	spande ,	gespannen.
spouwen (8),	spouwde ,	gespouwen.
staen ,	stond ,	gestaen.
Verliezen ,	verloor ,	verloren.
viagen ,	vroeg, ook vraegde, gevraegd.	

(1) Ik kan, gy kunt, hy kan; wy kunnen, enz.

(2) Ook *legde*. (3) Ook *geleyd*.

(4) Malen, *schilderen*, is gelykvloeyend.

(5) Ik mag, gy moogt, hy mag, wy mogen, enz.

(6) Plegen, *bedryven*, en plegen, *zorg dragen*, zyn gelykvloeyend.

(7) Slagen, *gelukken*, is gelykvloeyend.

(8) In *tweeen klieven*, — spouwen, *spugen*, is gelykvloeyend.

*Eersten betrek. Verleden deel-
verleden tyd. woord.*

Waeyen ,	het woey, <i>ook</i> waeyde,	gewaeyd.
werken (1),	ik wrocht , heb	gewrocht.
weten ,	wist ,	geweten.
wezen of zyn ,	was ,	geweest.
worden ,	werd <i>ook</i> wierd ,	geworden.

Zeggen ,	zeyde (2),	gezegd (3).
zien ,	zag ,	gezien.
zoeken ,	zocht ,	gezocht.
zullen ,	zoude.	

(1) *Voortbrengen*. Werken , *arbeyden* , is gelykvyloeyend.
 (2) Ook *zegde*. (3) Ook *gezeyd*.

EYNDE.

BLADWYZER.

Voorberigt. bladz. v en ix.

EERSTE AFDEELING. — SPELKUNST.

<i>Voorloepige aenmerkingen.</i>	bl.	1
Over de Klinkers.		2
<i>Over de spelling met y en ey.</i>		5
<i>Over de Tweeklanken en Dryklanken.</i>		13
Over de Medeklinkers.		14
<i>Over de verwantschapte Medeklinkers.</i>		15
Over de welluydendheyd opzigtelyk de spelling.		31
<i>Over de invoeging der letter e in sommige woorden.</i>	ibid.	
<i>Over de invoeging der letter d in sommige woorden.</i>		34
<i>Over het veranderen van v in f, en van g in k.</i>		35

TWEEDE AFDEELING. — VORMLEER.

Zelfstandige naemwoorden.

<i>Over derzelver geslachten.</i>		37
<i>Over de getallen der zelfstandige naemwoorden.</i>		39
<i>Over derzelver gevallen.</i>		40
Lidwoorden.		41
<i>Over de verbuyging der zelfstandige naemwoorden.</i>		43
<i>Voorbeelden van verbuyging van zelfstandige naemwoorden met hunne lidwoorden.</i>		45

Byvoegelyke naemwoorden.

<i>Derzelver aerd.</i>		46
<i>Veranderingen der byvoegelyke naemwoorden.</i>		49
<i>Voorbeelden van verbuyging van byvoegelyke naemwoorden met hunne zelfstandige.</i>		52
<i>Over de trappen van beteekenis.</i>		53
Telwoorden.		57

Voornaemwoorden.

<i>Persoonlyke voornaemwoorden.</i>		60
<i>Derzelver verbuyging.</i>		61

<i>Bezittelyke voornaemwoorden.</i>	65
<i>Aenwyzende voornaemwoorden.</i>	67
<i>Vragende voornaemwoorden.</i>	72
<i>Betrekkelijke voornaemwoorden.</i>	74

Werkwoorden.

<i>Derzelver aard en hoofdsoorten.</i>	75
<i>Wyzen der werkwoorden.</i>	76
<i>Tyden der werkwoorden.</i>	77
<i>Persoonen der werkwoorden.</i>	78
<i>Hulpwoorden.</i>	79
<i>Vervoeging derzelve.</i>	ibid.
<i>Over de gelykvloeyende , ongelykvloeyende en onregelmatige werkwoorden.</i>	88
<i>Algemeene regels voor de vervoeging der werkwoorden.</i>	ibid.
<i>Voorbeeld van vervoeging.</i>	95
<i>Byzondere soorten van werkwoorden.</i>	98
<i>Voorbeeld van vervoeging eens lydenden werkwoords.</i>	ibid.
<i>Byzonderheden de werkwoorden betreffende.</i>	100
<i>Over de zamengestelde werkwoorden.</i>	101
<i>Bywoorden.</i>	104
<i>Voorzetsels.</i>	106
<i>Voegwoorden.</i>	ibid.
<i>Tusschenwerpsels.</i>	108
<i>Lyst der ongelykvloeyende werkwoorden.</i>	109
<i>Lyst der onregelmatige werkwoorden.</i>	116

EYNDE VAN DEN BLADWYZER DES EERSTEN DEELS.